

МАЗМУНУ

БАШ СӨЗ 3

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖАРАНСЫЗДЫК МАСЕЛЕЛЕРИ БОЮНЧА
МЫЙЗАМДАРЫН САЛЫШТЫРМА ТАЛДОО 7

АПАТРИДДЕРДИН МАКАМЫ ЖӨНҮНДӨ КОНВЕНЦИЯ..... 45

ЖАРАНСЫЗДЫКТЫ АЗАЙТУУ ЖӨНҮНДӨ КОНВЕНЦИЯ..... 61

© UNHCR, May 2023
Layout & design: BakOS DESIGN

БАШ СӨЗ

Кымбаттуу окурман,

Адам укуктарынын жалпы декларациясы «Ар бир адам жарандуулукка укуктуу Эч ким өзүм билемдик менен жарандыгынан же жарандыгын өзгөртүү укугунан ажыратылышы мүмкүн эмес» деп ырастайт. Бирок дүйнө жүзү боюнча көп миллиондогон адамдар эч бир мамлекеттин жараны катары таанылбагандыктан, негизги адам укуктарынан ажыратылгандыгы ачуу чындык – алар жарандыгы жок адамдар болуп саналат. Жарандыгы жок адамдар коомдун эң аялуу катмарларынын бири болуп саналат жана туруктуу өнүгүү процессинде артта калуу коркунучуна дуушар болушат.

Жарандыкты мамлекеттер гана берип же тастыктай алат эмеспи, ошондуктан жарансыздыкты болтурбоо жана азайтуу маселесинде алардын кызматташтыгы чечүүчү мааниге ээ. Ушул жыйнактын аягында берилген эки универсалдуу келишим бул чөйрөдөгү алдыңкы тажрыйба менен эл аралык тилектештикти жөнгө салат, алар: 1954-жылы кабыл алынган «Апатриддердин макамы жөнүндө» конвенция жана 1961-жылы кабыл алынган «Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө» конвенция. 2021-жылы 1961-жылдагы Конвенциянын кабыл алынганына 60 жыл толгондуктан, Бириккен Улуттар Уюмуна¹ мүчө мамлекеттердин көпчүлүгү бул Конвенциялардын жапырт колдонулушу бир муун жашаган мезгил ичинде эле жарансыздыкты жок кылууга шарт түзөөрүн түшүнүү менен эки конвенцияга тең катышууда.

Убагында Качкындардын иштери боюнча Жогорку комиссар, азыр БУУнун Башкы катчысы болгон Антониу Гутерриш 2014-жылы мамлекеттер менен биргелешип жарансыздыкты жоюу боюнча #IBelong 10 жылдык глобалдык кампаниясын баштаганда дал ушул максатты көздөй тургандыгын жарыялаган эле.

БУУнун Качкындардын иштери боюнча агенттиги (БУУ КЖКБ) БУУнун Башкы Ассамблеясы тарабынан жарандыгы жок адамдарды аныктоо, жарансыздыкты болтурбоо жана азайтуу боюнча берилген мандатына ылайык, дүйнө жүзү боюнча өкмөттөр, парламенттер, бийлик органдары жана жарандык коом менен жарандыгы жок адамдарды аныктоо жана

1 2023-жылдын май айына карата 96 мамлекет 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенциянын, ал эми 78 мамлекет - 1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө конвенциянын катышуучусу болуп калды (анын ичинде Армения, Азербайжан, Грузия, Латвия, Литва, Молдова, Түркмөнстан жана Украина).

коргоо, жарансыздык боюнча учурдагы жагдайларды чечүү жана ушул сыяктуу жаңы учурлардын пайда болушун болтурбоо максатында иш алып барат.

2007-жылдан бери Кыргыз Республикасынын Өкмөтү БУУ КЖКБ жана анын жарандык коомдогу өнөктөштөрү менен биргеликте өлкөдөгү жарансыздык көйгөйүн чечүүнүн үстүндө иш жүргүзүүдө. 2007-жылы кабыл алынган жарандык жөнүндөгү прогрессивдүү мыйзам жарансыздыкты азайтууга бир нече мүмкүнчүлүктөрдү жаратып, Кыргыз Республикасы менен байланышын далилдей ала турган жарандар үчүн жөнөкөйлөтүлгөн жарандык алуу жол-жоболорун ишке киргизген. Кийинки кабыл алынган түзөтүүлөр жарандыкты алуу боюнча критерийлерди кеңейтип, жарансыздыкты азайтууга кыйла көмөкчү болду.

2007 жана 2008-жылдары БУУ КЖКБ демилгелеген изилдөөлөр жүргүзүлгөндөн кийин Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жыл сайын Улуттук конференцияларды өткөрүп туруу жана Жарансыздыкты болтурбоо жана азайтуу боюнча улуттук иш-аракеттер планын кабыл алуу жолу менен жарансыздык көйгөйүн чечүү максатында ведомстволор аралык процессти жөнгө салды.

Ушул иш-аракеттердин натыйжасында 2009-2012-жылдар аралыгында 45000ден ашуун адам СССРдин эски паспортторун Кыргыз Республикасынын паспортторуна алмаштырууга мүмкүндүк алып, ал эми жарандыгы жок 2000ге жакын адам жарандык алуу жол-жоболорунан өткөн.

#IBelong кампаниясынын алкагында Кыргыз Республикасы 2019-жылга карата БУУ КЖКБ жана анын өнөктөш уюмдарынын колдоосу менен 13700дөн ашуун жарандыгы жок адамды, анын ичинде 2000ден ашуун баланы аныктап, аларга туулгандыгы тууралуу күбөлүктөрүн алууга, Кыргызстандын жарандыгын тастыктоого же алууга жардам көрсөткөн.

2019-жылы Кыргыз Республикасы жарансыздыктын бардык белгилүү учурларына байланышкан маселелерди чечкен дүйнөдөгү алгачкы өлкө болуп калды. «Чек арасыз Фергана өрөөнүнүн юристтери» коомдук бирикмесинин директору Азизбек Ашуров өкмөттүн бул натыйжага жетүүсүнө колдоо көрсөтүү ишинде маанилүү роль ойноп, буга байланыштуу 2019-жылы качкындарды коргоо жаатындагы эмгеги үчүн Нансен сыйлыгына көрсөтүлгөн.

Мындай жетишкендикти улай эле 2019-жылдын октябрында #IBelong кампаниясынын орто мезгилин белгилеген Жарансыздык маселелери

боюнча жогорку деңгээлдеги сегментте Кыргыз Республикасы жаңыдан аныкталган учурларды чечүү жана жарансыздык учуру кайра кайталанышын болтурбоо боюнча өзүнө төрт милдеттенме алган:

- 2020-жылдын аягына чейин жарандыгы жок адамдардын укуктук макамын аныктоо жөнүндө жобону кабыл алуу;
- 2020-жылдын аягына чейин туулгандыгы жөнүндө күбөлүктөрү жок балдарга тийиштүү күбөлүктөрдү берүү;
- Кыргыз Республикасында төрөлгөн ар бир баланын туулгандыгын каттоону камсыздоо үчүн туулгандыгын каттоо жаатындагы улуттук мыйзамдарды эл аралык стандарттарга шайкеш келтирүү;
- 1954 жана 1961-жылдардагы Жарансыздык жөнүндө конвенцияларга кошулган мамлекеттердин тажрыйбаларын изилдеп-үйрөнүү.

Жарандыгы жок учурлардын кайталанышын болтурбоонун, анын ичинде ушул төрт милдетти аткаруунун аркасында болтурбоонун зарылдыгы Кыргыз Республикасында жарандыгы жок адамдардын саны 2019-жылдын аягындагы 10 адамдан 2022-жылдын акырына карата дээрлик 200гө чейин көбөйгөн фактыга байланыштуу болуп саналат.

2022-жылы Кыргыз Республикасынын бир катар мамлекеттик органдарынын өкүлдөрү Грузиянын жарансыздык боюнча эки Конвенцияга кошулгандан кийинки жарансыздык маселелерин чечүү жаатындагы тажрыйбасын изилдеп-үйрөнүү максатында барып келишкен.

2023-жылдын жазында Кыргыз Республикасы улуттук мыйзамдарды ар бир баланын, анын ичинде ата-энесинин документтери же жарандыгы жок болгон, ошондон улам буга чейин туулгандыгы тууралуу күбөлүк ала албаган балдардын да туулгандыгын каттоону камсыздоо боюнча эл аралык стандарттарга шайкеш келтирүү багытындагы ишин улантты. Ал гана эмес, жарандыгы жок адамды аныктоо иши да 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенцияда бекитилген аныктамага шайкеш келтирилип, жарандыктан чыккан мезгилде жарансыздыктан коргоонун атайын чаралары ишке киргизилген.

Улуттук мыйзамдарга 2023-жылы киргизилет деп күтүлүп жаткан өзгөртүүлөр Кыргыз Республикасы 1954-жылдагы Конвенциянын

стандарттарына ылайык жарандыгы жок адамды аныктоо жол-жоболорун ишке киргизилишин карайт. Бул өзгөртүүлөр мыйзамдарга киргизилээри менен Кыргыз Республикасы 2019-жылдын октябрында өзүнө алган төрт милдеттенменин бардыгын ийгиликтүү ишке ашырды деп гана эсептебестен, #IBelong кампаниясынын бардык максаттарына жетүү жолунда ийгиликтүү кадамдап келе жатат деп белгилесе болот.

БУУ КЖКБ мындай оң өзгөртүүлөргө колдоо көрсөтүү мүмкүнчүлүгү менен сыймыктанат. Ушул жарыяланмада көрсөтүлгөндөй (экинчи жарыяланма, 2022-жылдын апрелинде жарык көргөн биринчи салыштырма талдоонун жаңыланган басылмасы), жарансыздык боюнча эки конвенциянын эл аралык стандарттарына толугу менен шайкеш келтирүү үчүн мыйзамдар менен практиканы жакшыртуу боюнча болгону бир нече гана чара көрүү талап кылынат.

БУУ КЖКБ Кыргыз Республикасынын жарансыздык боюнча эки конвенцияга кошулган өлкөлөрдүн өсүп жаткан санына кошулуу аркылуу жарансыздыкты азайтуу жана болтурбоо маселелери боюнча региондогу лидерлигин колдон чыгарбашы үчүн ага колдоо көрсөтүүнү улантууга милдеттенет.

Бул маанилүү жыйнакты кыргыз, орус жана англис тилдеринде басып чыгарууга шарт түзгөн бардык кесиптештерге жана эксперттерге, котормочуларга жана корректорлорго ыраазычылык билдирүүгө уруксат этиңиздер. Анда камтылган корутундулар жана сунуштамалар Кыргыз Республикасында жарансыздыкты азайтуу жана болтурбоо, ошондой эле жарандыгы жок адамдарды коргоо жаатындагы туруктуу прогресске өбөлгө болот деп ишенем. БУУ КЖКБ #IBelong глобалдык кампаниясынын милдеттерин аткарууну жана «Эч кимди четте калтырбоо» принцибине негизделген 2030-жылга чейинки Күн тартибинин алкагында Туруктуу өнүгүү максаттарына жетүүнү тездетүү ишинде Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө, Парламентине жана бийлигине колдоо көрсөтүүнү улантууга даяр.

Ханс Фридрих Шоддер

БУУнун Качкындардын иштери боюнча Жогорку Комиссарынын өкүлү
2023-жылдын май айы

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖАРАНСЫЗДЫК МАСЕЛелЕРИ БОЮНЧА МЫЙЗАМДАРЫН САЛЫШТЫРМА ТАЛДОО

АР БИР БАЛАНЫН АПТРИД БОЛБОЙ ТӨРӨЛҮШҮН КАМСЫЗ КЫЛУУ

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

1. Мамлекеттер анын аймагында төрөлгөн жана ансыз апатрид болуп кала турган ар бир адамга өзүнүн жарандыгын беришет (1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө Конвенция, 1-берене)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

2007-жылдын 21-майындагы №70 «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (2023-жылдын 22-февралындагы №36 Кыргыз Республикасынын Мыйзамы аркылуу киргизилген өзгөртүүлөр менен), 12-берене, 2-3-пункттар

«2. Туулгандыгы боюнча чет өлкөлүк жарандыкты алган балага карата баланын ата-энеси Кыргыз Республикасынын жарандыгынан баш тартуу жөнүндө биргелешкен жазуу жүзүндөгү арыз берген жагдайды кошпогондо, ата-энесинин бирөө Кыргыз Республикасынын жараны, ал эми экинчиси чет өлкөлүк жаран болуп эсептелген бала Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналат.

3. Бала туулган учурда ата-энесинин бирөө Кыргыз Республикасынын жараны, ал эми экинчиси жарандыгы жок же белгисиз адам болсо, бала кайда туулгандыгына карабастан, Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналат.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Улуттук мыйзамдар эл аралык стандартка шайкеш келет. Ата-энесинин бири же экөө тең Кыргызстандын жараны болгон бала кайсы жерде төрөлгөнүнө карабастан Кыргызстандын жараны болуп эсептелинет.

Ата-энесинин бири Кыргызстандын жараны, экинчиси – чет өлкөлүк жаран болсо, бала Кыргызстандын жараны болуп саналат. Бирок бул жагдай бала туулгандыгы боюнча чет өлкөлүк жарандыкты алган жана анын ата-энеси Кыргыз Республикасынын жарандыгынан баш тартуу жөнүндө биргелешкен арыз берген учурларга тиешелүү эмес. Ошентсе да бул учурда жарандыксыз калуу тобокелдиги жок болот.

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

2. Мамлекеттер алардын аймагында төрөлгөн жарандыгы жок балдарга жарандык беришет

(1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу боюнча конвенция, 1-берене; БУУ КЖКБнын 2014-24-ж. ж. Жарансыздыкты жоюу боюнча глобалдык иш-аракеттер планы, 2-иш-аракет)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

2007-жылдын 21-майындагы №70 «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (2023-жылдын 22-февралындагы №36 КР Мыйзамы менен киргизилген өзгөртүүлөр менен), 4-5-пункттар

«4. Кыргыз Республикасынын аймагында туулган жана ата-энеси, же болбосо атасы же энеси жарандыгы жок адамдар болуп эсептелген бала Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналат.

5. Кыргыз Республикасынын аймагында төрөлгөн, ата-энесинин экөө тең, же болбосо атасы же энеси чет өлкөлүк жаран болуп эсептелген бала, эгерде ата-энесинин, же жалгыз атасынын же энесинин жарандыгы

болгон мамлекет балага жарандык бербесе, Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналат.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Улуттук мыйзамдар эл аралык стандартка шайкеш келет. «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык, жарандыгы жок адамдардан төрөлгөн балдарга жарандык кепилденет. Ошондой эле мыйзам Кыргызстандын аймагында төрөлгөн балага чет өлкөлүк ата-энесинин мамлекети жарандык бербеген учурда жарандыкка ээ болушун кепилдейт.

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

3. Мамлекеттер белгисиз, алардын аймагында табылган балдарга жарандык беришет (таштанды бала)

(1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө конвенция, 2-берене)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

2007-жылдын 21-майындагы №70 «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (2023-жылдын 22-февралындагы №36 КР Мыйзамы менен киргизилген өзгөртүүлөр менен), 12-берене, 6-пункт

6. Кыргыз Республикасынын аймагында болгон, ата-энесинин экөө тең белгисиз бала Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналат.

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Улуттук мыйзамдар эл аралык стандартка шайкеш келет. Колдонуудагы ченемге ылайык, мамлекет өлкөнүн аймагында турган жана ата-энеси белгисиз балдардын бардыгын жарандары деп шартсыз тааныйт. Ушуну менен бирге, мыйзамдарда жаш курагына байланыштуу ценз белгиленген эмес — бул ченем жашы толо элек адамдардын (балдардын) баарына жайылтылат.

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

- 4. Мамлекеттер өзүнүн жарандарынын чет өлкөдө төрөлгөн жана башка өлкөнүн жарандыгын ала албаган баласына жарандык беришет**
(1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө Конвенция, 4-берене)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

2007-жылдын 21-майындагы №70 «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (2023-жылдын 22-февралындагы №36 КР Мыйзамы менен киргизилген өзгөртүүлөр менен), 12-берене, 1-2-пункттар

1. Ата-энеси, же жалгыз атасы же энеси бала туулган учурда Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналса, бала туулган жерине карабастан, Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналат;

2. Туулгандыгы боюнча чет өлкөлүк жарандыкты алган балага карата баланын ата-энеси Кыргыз Республикасынын жарандыгынан баш тартуу жөнүндө биргелешкен жазуу жүзүндөгү арыз берген жагдайды кошпогондо, ата-энесинин бирөө Кыргыз Республикасынын жараны, ал эми экинчиси чет өлкөлүк жаран болуп эсептелген бала Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналат.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Мыйзамда өлкөнүн аймагынан тышкары жакта төрөлгөн баланы Кыргыз Республикасынын жараны деп таануу үчүн милдеттүү шарт катары анын ата-энесинин биринин жарандыгы болушу санала тургандыгы каралган.

Ата-энесинин жарандыгы ар башка болсо, бала чет өлкөнүн жарандыгын алган жана ата-энеси Кыргызстандын жарандыгынан баш тартуу жөнүндө биргелешкен арыз берген учурдан тышкары мезгилде бала Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналат. Бул учурда да жарансыздык тобокелдиги жаралбайт.

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

ЖАРАНДЫК ЖӨНҮНДӨ МЫЙЗАМДАРДАН ГЕНДЕРДИК БАСМЫРЛООГО ЖОЛ БЕРГЕН ЧЕНЕМДЕРДИ АЛЫП САЛУУ

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

5. Мамлекетте жарандык жөнүндө мыйзамдар колдонулат, аларда балдарына туулгандыгы боюнча жарандык берүүдө, ошондой эле жарандыкка ээ болуу, өзгөртүү жана сактоо боюнча аялдар менен эркектерге карата бирдей мамиле жасалышы каралган. (1979-жылдагы Аялдарга карата басмырлоонун бардык түрүн жоюу жөнүндө конвенция, 9-берене; 1989-жылдагы Баланын укуктары жөнүндө конвенция, 2-берене; БУУ КЖКБнын 2014-24-ж.ж. Жарансыздыкты жоюу боюнча глобалдык иш-аракеттер планы, 2-иш-аракет)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

Кыргыз Республикасынын улуттук мыйзамдары балдарына жарандык берүү жана жарандыкка ээ болуу, өзгөртүү жана сактоо маселелеринде аялдар менен эркектерге бирдей мамиле кылат.

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛDOO

Улуттук мыйзамдар эл аралык стандартка шайкеш келет - жарандык маселелерин жөнгө салган улуттук мыйзамдар гендердик негиздеги басмырлоочу ченемдерди камтыбайт.

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

БАСМЫРЛООЧУ НЕГИЗДЕР БОЮНЧА ЖАРАНДЫКТАН АЖЫРАТУУНУ БОЛТУРБОО

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

6. Улуттук мыйзамдар басмырлоочу негиздер боюнча жарандыктан ажыратууга жол бербейт (1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө конвенция, 9-берене)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

Кыргыз Республикасынын Конституциясы, 51-берене, 2-пункт

«2. Кыргыз Республикасынын бир дагы жараны өз жарандыгынан ажыратылышы мүмкүн эмес.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Улуттук мыйзамдар эл аралык стандартка шайкеш келет – жарандык маселелерин жөнгө салган улуттук мыйзамдар гендердик негизде басмырлоочу ченемдерди камтыбайт.

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

ЖАРАНДЫГЫ ЖОК АДАМДАРГА КОРГОО МАКАМЫН БЕРҮҮ ЖАНА ЖАРАНДЫК АЛУУСУНА КӨМӨКТӨШҮҮ

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

7. Улуттук мыйзамдарда 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенциясынын 1(1)-беренесине ылайык жарандыгы жок адамдардын аныктамасы камтылган

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

2007-жылдын 21-майындагы №70 «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (2023-жылдын 22-февралындагы №36 КР Мыйзамы менен киргизилген өзгөртүүлөр менен), 3-берене

«Жарандыгы жок адам - Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналбаган жана анын мыйзамдарына ылайык чет мамлекеттин жарандыгына таандыгы жок адам.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРГА ТАЛДОО

Салттуу түрдө, Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жарандыгы жок адамдын жарандыкты ырастаган документтерге негизденген

аныктамасын камтыйт. Мындай аныктама эл аралык стандарттан айырмаланат, анткени тигил же бул мамлекеттин жарандыгына таандык экендигинин далили жоктугу бул адам айныксыз жарандыгы жок адам экендигин билдирбейт.

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

2023-жылы «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» КР Мыйзамына өзгөртүүлөр киргизилип, жарандыкка таандыгынын далилдери жок болушуна негизденген ченем жокко чыгарылган. Ошентип, «Кыргыз Республикасынын жараны жөнүндө» КР Мыйзамындагы жарандыгы жок адамдын аныктамасы эл аралык стандартка туура келет.

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

8. Мамлекеттер жарандыгы жок адамдар болгон мигранттарды жарандыгы жок адамдын укуктук макамына алып келген жол-жоболор, анын ичинде жарандыгы жок адамга жашаганга уруксат берген, анын негизги адам укуктарын ишке ашыруусун кепилдеген жана жарандык алууга көмөктөшкөн жол-жоболор аркылуу аныкташат

(1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенциясы; БУУ КЖКБнын 2014-24-ж.ж. Жарансыздыкты жоюу боюнча глобалдык иш-аракеттер планы, 6-иш-аракет)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

Кыргыз Республикасындагы жарандык маселелерин кароо тартиби жөнүндө жобо (2013-жылдын 10-августундагы №174 Кыргыз Республикасынын Президентинин Жарлыгы менен бекитилген), 51, 55, 57, 75-пункттар

Ушул Жобо «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык Кыргыз Республикасынын жарандык маселелери боюнча арыздарды тариздөөнүн жана берүүнүн, Кыргыз Республикасынын жарандыгын алуу жана токтотуу маселелерин кароонун, аталган маселелер боюнча чечимдерди кабыл алуунун, аткаруунун жана даттануунун тартибин аныктайт, ошондой эле зарыл документтердин формаларын белгилейт.

«51. Жарандыкты аныктоо боюнча комиссия Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу жашаган адамдардын Кыргыз Республикасынын жарандыгына алардын таандыктыгын же таандык эместигин аныктоо, же жарандыгы жок адам деп таануу жөнүндө арыздарын кароого жана алар боюнча төмөнкүлөргө карата корутунду чыгарууга укуктуу:

1) СССРдин жарандыгында турган, 1974-жылдагы үлгүдөгү паспорту бар жана Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу (же убактылуу) каттоодо турган жана башка мамлекеттин жарандыгына таандыктыгы жөнүндө билдирүү жасабаган адамдар;

2) ар кандай себептерден улам 1974-жылдагы үлгүдөгү СССРдин паспортун жоготкон, Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу (же убактылуу) каттоодо турган адамдар. Бул категориядагыларга паспортун жоготкондугу жөнүндө иш ачылат жана адамдын инсандыгы жана жарандыгы аныкталгандан кийин корутунду чыгарылат;

3) жагдайдын аякташы менен өз убагында паспорт ала албай калган (1993-жылдын 18-декабрындагы № 1333-XII «Кыргыз Республикасынын граждандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын колдонулушуна туш келбей калган, же ата-энелери жок жана туугандарында же тааныштарында тарбияланган), бирок алар да иш жүзүндө Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу жашаган адамдар;

4) Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу жашаган, Көз карандысыз Мамлекеттер Шериктештигине катышкан-мамлекеттердин (мынданары-КМШга катышкан-мамлекеттер) жарандыгына таандыктыгы жөнүндө белгиси менен 1974-жылдагы үлгүдөгү СССРдин паспорту бар, ошол өлкөнүн улуттук паспорту менен документтештирилбеген адамдар. Бул категориядагылар Кыргыз Республикасынын аймагында дипломатиялык өкүлчүлүк же консулдук мекеме жок болгон учурда ким экендигин ырастаган колдонуудагы документтин жоктугунун себеби жөнүндө түшүнүк катты жана айрым учурларда чет мамлекеттин жарандыгын жоготкондугу же жоктугу жөнүндө маалымкат беришет;

5) Кыргыз Республикасынын аймагында беш жана андан ашык жыл туруктуу жашаган жана КМШга катышкан-мамлекеттердин жараны экендигин ырастаган, колдонуу мөөнөтү аяктаган паспорту бар, жана аларга байланышпаган себептерден улам аны узартуу же анык паспортко алмаштыруу мүмкүнчүлүгү болбогон адамдар. Мындай адамдар тийиштүү документти көрсөтүү мүмкүнчүлүгүн жокко чыгарган себептерин жазуу менен арыз беришет.

55. Калкты каттоо чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын ыйгарым укуктуу мамлекеттик органынын аймактык органы текшерүүнүн жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын жарандыгына таандыктыгы же таандык эместиги жөнүндө (6-тиркеме) же адамды жарандыгы жок деп таануу жөнүндө (7-тиркеме) корутунду чыгарат, анда арыз ээси жөнүндө негизги маалыматтар жана укуктук негиздер көрсөтүлүүгө тийиш, аларга ылайык адам Кыргыз Республикасынын жараны же жарандыгы жок адам деп таанылат же таанылбайт. Эгерде арыз ээсинин балдары бар болсо, анда корутундуда алардын жарандыгы же жарандыгынын жоктугу да аныкталууга тийиш.

57. Калкты каттоо чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын ыйгарым укуктуу мамлекеттик органынын аймактык органы арыз ээсине анын Кыргыз Республикасынын жарандыгына таандыктыгын текшерүүнүн жыйынтыгы жөнүндө белгиленген үлгүдөгү (8-тиркеме) же арыз ээсин жарандыгы жок адам деп таануу жөнүндө маалымкат (9-тиркеме) берет, ага жарандыгы жок адамдарга туруктуу жашап турууга уруксатты документтештирүүнүн тартиби түшүндүрүлөт.

75. Кыргыз Республикасында жашаган жана Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналбаган адамдарга калкты каттоо чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын ыйгарым укуктуу мамлекеттик органы тарабынан чет өлкөлүк жаранга же жарандыгы жок адамга жашоого уруксат берилет.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенция жарандыгы жок адамдардын укуктук режимин белгилейт жана мамлекеттен анын аймагында турган жарандыгы жок адамдарды аныктоо үчүн керектүү жол- жоболорду иштеп чыгууну талап кылат.

Бул маселе боюнча Кыргыз Республикасынын мыйзамдары эл аралык стандарттарга толук кандуу шайкеш келбейт - жарандыгы жок адамдардын (мындан ары - ЖЖА) макамын аныктоонун атайын жол- жобосу мыйзамдарда белгиленген эмес.

Кыргыз Республикасындагы жарандык маселелерин кароо тартиби жөнүндө жободо камтылган жарандыгы жок адам катары таануунун эрежелери бул маселени толук жөнгө сала албайт, анткени Жободо көрсөтүлгөн адамдардын айрым категорияларына (негизинен, Кыргызстандын аймагында туруктуу жашаган мурдагы СССР же КМШ өлкөлөрүнүн жарандарына карата гана) колдонулат.

СУНУШТАМАЛАР

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын жарандыгы жок кайсы адам болбосун Кыргыз Республикасынын ыйгарым укуктуу органына өздүгүн тастыктаган жана ЖЖА макамын күбөлөндүргөн тийиштүү документ берүү менен өзүнүн макамын аныктоо максатында арыз берүү мүмкүндүгүн камсыздоо үчүн өркүндөтүү.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

9. Улуттук мыйзамдарда жарандыгы жок адамдарга мыйзамдуу түрдө жашоого уруксат берүү каралган
(1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенция; БУУ КЖКБнын 2014-24-ж. ж. Жарансыздыкты жоюу боюнча глобалдык иш-аракеттер планы, 6-аракет)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

1993-жылдын 14-декабрындагы №1296-XII «Кыргыз Республикасындагы чет өлкөлүк жарандардын укуктук абалы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы

5-берене

«Эгерде чет өлкөлүк граждандардын жашагандыгы тууралуу күбөлүк түрүндөгү калктын укуктарын каттоо чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдар тарабынан берилген уруксаты, же болбосо чет өлкөнүн граждандыгы бар мекендештин статусу болсо, алар Кыргыз Республикасында туруктуу жашай алышат.

Кыргыз Республикасында мыйзамдык башка негизде жүргөн чет өлкөлүк граждандар убактылуу келип-кеткендер деп эсептелет. Алар белгиленген тартипте өздөрүнүн чет өлкөлүк паспортторун же аны алмаштыруучу документтерин каттоодон өткөрүүгө жана келип-кетүүнүн белгиленген убактысы аяктагандан кийин республикадан чыгып кетүүгө милдеттүү.»

2000-жылдын 17-июлундагы №61 «Тышкы миграция жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы

15-берене

«Кыргыз Республикасына алты айдан ашык мөөнөткө келишкен чет өлкөлүк жарандар же жарандыгы жок адамдар ушул Мыйзамга ылайык убактылуу жашап турууга уруксат алышат.

Ушул Мыйзамга ылайык иммигрант статусу берилген жана 5 жылдан ашык Кыргыз Республикасынын аймагында болушкан чет өлкөлүк жарандар же жарандыгы жок адамдар туруктуу жашоого уруксат алышат.»

Кыргыз Республикасынын аймагында чет өлкөлүк жарандарга жана жарандыгы жок адамдарга жашап турууга убактылуу жана туруктуу уруксаттарды тариздөөнүн жана берүүнүн тартиби жөнүндө жобо, 6, 7 жана 12-пункттары

6. Жашап турууга туруктуу уруксат төмөнкүдөй берилет:

- ушул Жободо белгиленген тартипте Кыргыз Республикасынын аймагын-
- да туруктуу жашап турууга уруксат алган адамдарга, анын ичинде Кыргыз
- Республикасына кайра келип жаткан, Кыргыз Республикасынын жарандыгы
- мыйзамда белгиленген тартипте токтотулган адамдарга дагы;
- Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу жашаган, бирок Кыргыз
- Республикасынын жарандыгын албаган, же Кыргыз Республикасынын жарандыгы
- мыйзамда белгиленген тартипте токтотулган адамдарга;
- Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу жашаган чет өлкөлүк
- жарандарга же жарандыгы жок адамдарга - алар 18 жашка чыкканда.

7. Жашап турууга уруксат берүү жөнүндө арызды 18 жашка чыккан, Кыргыз Республикасынын аймагында 5 жылдан ашык мыйзамдуу түрдө жүргөн чет өлкөлүк жаран же жарандыгы жок адам (алардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрү) өздөрү беришет.

Арыз менен кошо төмөнкүдөй документтер 2 нускада тапшырылат:

- паспорттун же аны алмаштыруучу, арыз ээсинин ким экенин билдирүүчү документтин көчүрмөсү;

- туулгандыгы тууралуу күбөлүктүн же ага теңештирилген документтин
- көчүрмөсү;
- жашаган жеринен үй-бүлөсүнүн курамы жөнүндө маалымкат;
- нике жөнүндө күбөлүктүн көчүрмөсү (эгер никелүү болсо);
- арыз ээсин жана анын үй-бүлө мүчөлөрүн жашоо үчүн минимум менен
- камсыздоочу туруктуу мыйзамдуу киреше булагы бар экени жөнүндө маалымат (эмгек китепчесинин көчүрмөсү, эмгектик ишмердик жүргүзүүгө уруксаты, банктагы активдери, эсептери же Кыргыз Республикасынын жаранынын камкордугу, эмгек акысынын өлчөмүн көрсөтүү менен иштеген жеринен маалымкат ж.у.с);
- ден соолугунун абалы жөнүндө медициналык маалымкаттар («СПИД» борборунун, наркология жана психоневрология борборлорунун маалымкаттары);
- арыз ээси жарандыгын токтотконун күбөлөндүргөн документ (Көз карандысыз Мамлекеттер Шериктештигине мүчө мамлекеттердин жарандыгы жок адамдары үчүн - ИИОнун аймактык паспорттук жана визалык контроль бөлүмүнүн аны жарандыгы жок адам деп таануу жөнүндө корутундусу).
- чет өлкөлүк жарандын өзү жараны болгон мамлекеттин аймагында соттолбогондугу жөнүндө маалымкат, ал эми жарандыгы жокторго ал Кыргыз Республикасынын аймагына киргенге чейин жашаган мамлекеттин аймагында соттолбогондугу жөнүндө маалымкат.

12. Жашап турууга убактылуу уруксат чет өлкөлүк жаранга же жарандыгы жок адамга төмөнкүдөй берилет:

- Кыргыз Республикасынын аймагында эмгек ишмердигин жүргүзүү үчүн;
- окуу жайдын жана билим жана илим берүү чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын суранычы боюнча окуу жайда окуш үчүн;
- Кыргыз Республикасынын аймагында инвестициялык иш жүргүзүү үчүн.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Кыргыз Республикасынын жарандыгына таандык же таандык эместигин аныктоо же жарандыгы жок адам деп таануу жол-жоболорунан өтүүнүн натыйжасында жарандыгы жок адам деп таанылган адамдар жарандыгы жок адам катары туруктуу жашоого уруксат ала алышат. Ошол эле учурда туруктуу жашоого уруксат алуу жол-жоболору көп сандаган документтерди топтоону жана берүүнү талап кылат, аларды жарандыгы жок адам өзүнүн өзгөчө жагдайынан улам бере албашы мүмкүн (мисалы, туулгандыгы жөнүндө күбөлүктү). Андан тышкары, мыйзамда туруктуу жашоого уруксат алууда адамдын өзү мурда жашаган өлкөсүндө соттолбогондугун, белгилүү бир илдеттерге чалдыкпагандыгын (АИБ, психикалык илдеттер, баңгизатка көз каранды эместиги) ырастоо, туруктуу мыйзамдуу кирешеси бар экендигин ырастоо каралган. Мыйзамдар бул маселе боюнча эл аралык стандартка шайкеш келет деп эсептегенге болбойт.

СУНУШТАМАЛАР

Эреже катары, ЖЖАда башка өлкөгө көчүп кетүү мүмкүндүгү жок экендигин (өз өлкөсүнө кайтып бара ала турган чет өлкөлүк жарандардан айырмаланып) эске алуу менен ЖЖАга өлкөдө мыйзамдуу түрдө жашоого уруксат алуунун талаптарын жөнөкөйлөштүрүү максатка ылайык болот.

ЖАРАНСЫЗДЫКТЫ БОЛТУРБОО ҮЧҮН ТУУЛГАНДЫГЫН КАТTOОНУ КАМСЫЗ КЫЛУУ

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

10. Жарандыгы жок адамдарда, документтери жок мигранттарда же жарандыгы аныкталбаган адамдарда төрөлгөн балдар туулганда каттоого алынат жана аларга туулгандыгы жөнүндө күбөлүк берилет

(1989-жылдагы Баланын укуктары жөнүнө конвенция, 7-берене; 1966-жылдагы Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө пакт., 24-берене; БУУ КЖКБнын 2014-24-ж.ж. Жарансыздыкты жоюу боюнча глобалдык иш-аракеттер планы, 6-иш-аракет

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

2020-жылдын 10-августундагы №110 «Жарандык абалдын актылары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (2023-жылдын 16-мартындагы №59 Мыйзам менен киргизилген өзгөртүүлөр менен), 13-берене, 4-6-пункттар

«4. Туулгандыгын каттоо жөнүндө арыз ата-энеси же алардын бири тарабынан берилет, ал эми ата-энеси ооруп же каза болуп калган учурда же башка себептерден улам арыз бере албаса – жакын туугандарынын арызы боюнча берилет.

Эгер баланын атасы менен никеси жок болгон энеси каза тапса, же бала туулгандан кийин саламаттык сактоо уюмунан аны алып кетүүдөн баш тартса же саламаттык сактоо уюмуна баласын таштап кетсе жана анын жашаган жери белгисиз болсо, баланы каттоо бала төрөлгөн же болгон (калтырылып кеткен) саламаттык сактоо уюмунун, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын аймактык бөлүмүнүн администрациясы же бала анын колунда болгон адамдын арызы менен катталат. Баланын ата-энеси ал туулгандан кийин аны саламаттык сактоо уюмунан алып кетүүдөн баш тартса, баланы каттоо төрөт өткөн саламаттык сактоо уюмунун администрациясынын арызы боюнча жүргүзүлөт.

5. Ата-энесинин (атасынын же энесинин) өздүгүн ырастаган документтери жок болгон учурда, баланын төрөлгөн фактысын мамлекеттик каттоо туулгандыгы тууралуу арыздын жана туулгандыгы тууралуу медициналык күбөлүктүн негизинде жүзөгө ашырылат жана туулгандыгы жөнүндө күбөлүк берилет. Мында жарандык абалдын актыларынын электрондук жазууларында тийиштүү белги коюлат.

6. Бир жашка чыккан же андан жогору жаш курагындагы баланын туулгандыгын мамлекеттик каттоо, ата-энесинин (ата-энесинин биринин) же жакын тууганынын же балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын аймактык бөлүмүнүн жазуу жүзүндөгү арызы боюнча, ошондой эле бала он алты жашка толгондо, анын өзүнүн арызы боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан белгиленген зарыл документтерди тиркөө менен жүргүзүлөт.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Улуттук мыйзамдар эл аралык стандарттарга шайкеш келет. «Жарандык абалдык актылар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы туулгандыгын каттоонун негиздерин белгилейт жана төрөт үйүндө жана

анын чегинен тышкары төрөлгөн балдардын туулгандыгын каттоо үчүн керектүү документтердин тизмесин аныктайт.

Ошондой эле мыйзамдарда баланын ата-энеси жок болгон учурда туулгандыгын каттоо жөнүндө арызды жакын туугандары, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмдөрүнүн жана төрөт үйүнүн кызматкерлери бере ала тургандыгы белгиленген.

Баланын ата-энесинин документтери жок болгон жагдай өзүнчө чагылдырылган. Мындай учурда баланын туулгандыгын мамлекеттик каттоо баланын туулгандыгы жөнүндө арыздын жана туулгандыгы жөнүндө медициналык күбөлөндүрүүнүн негизинде жүргүзүлөт жана туулгандыгы жөнүндө күбөлүк берилет.

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

БУУНУН ЖАРАНСЫЗДЫК ЖӨНҮНДӨ КОНВЕНЦИЯЛАРЫНА КОШУЛУУ

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

11. Мамлекеттер 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенциянын катышуучулары болуп саналат

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

Кыргыз Республикасы 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенцияга кошулган эмес.

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенцияга кошулуу улуттук мыйзамдарды эл аралык стандарттарга шайкеш келтирүү жагынан алгандагы маанилүү кадам болуп саналат. 1954-жылдагы Конвенция, ошондой эле анын улуттук мыйзамдарга имплементацияланышы жарандыгы жок адамдарга негизги укуктар менен кызмат көрсөтүүлөр жеткиликтүү болушуна көмөктөшөт. Кыргызстан адам укуктары жаатындагы көпчүлүк эл аралык келишимдердин катышуучусу болгондуктан, Конвенцияга кошулуунун практикалык натыйжасы маанимаңызы боюнча олуттуу өзгөрүүлөрдөн эмес, декларациядан көбүрөөк

билинемкчи. Антсе да Конвенцияга кошулуу жана аны улуттук мыйзамдарга имплементациялоо жарандыкты алуу жол-жоболорун жөнөкөйлөтүүдөн жана тездетүүдөн улам жарансыздыкты азайтууга көмөктөшөт.

СУНУШТАМАЛАР

Өлкөгө 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенцияга кошулуу сунушталат.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

12. Мамлекеттер 1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө конвенциянын катышуучулары болуп саналат

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

Кыргыз Республикасы 1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө конвенцияга кошулган эмес.

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө конвенцияга кошулуу улуттук мыйзамдарды эл аралык стандарттарга шайкеш келтирүү жагынан алгандагы маанилүү кадам болуп саналат. Аталган Конвенция жана аны улуттук мыйзамдарга имплементациялоо жарансыздыкты болтурбоого жана азайтууга көмөктөшөт. Конвенция өлкөдөгү жарандык жана жарансыздык чөйрөсүндө укуктук өзгөрүүлөрдү туура жана тийиштүү түрдө жүргүзүүгө жардам берген маанилүү шайман болуп саналат, ошондой эле бул чөйрөнүн эл аралык стандарттарга ылайык өнүгүүсүгө көмөк көрсөтөт.

СУНУШТАМАЛАР

Өлкөгө 1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө конвенцияга кошулуу сунушталат.

ЖАРАНДЫГЫ ЖОК АДАМДАР ЖӨНҮНДӨ САНДЫК ЖАНА САПАТТЫК МААЛЫМАТТАРДЫ ӨРКҮНДӨТҮҮ

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

13. Улуттук мыйзамдар жарандыгы жок адамдар жөнүндө сандык маалыматтардын ачык жеткиликтүү болушун камсыз кылат (БУУ КЖКБнын 2014-24-ж. ж. Жарансыздыкты жоюу боюнча глобалдык иш-аракеттер планы, 2-иш-аракет, 10-пункт)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

Бул маселе Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен жөнгө салынбайт.

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Алдыңкы эл аралык практика улуттук мыйзамдарда жарандыгы жок адамдар жөнүндө агрегацияланган (бөлүштүрүлгөн) маалыматтын ачыкталышын кароону сунуштайт.

СУНУШТАМАЛАР

Улуттук мыйзамдарды алдыңкы эл аралык практикага шайкеш келтирүү максатында колдонуудагы мыйзамдарда, бир жагынан, жарандыгы жок адамдардын маалыматтарын жарансыздык чөйрөсүндөгү абалды баалоого/талдоого мүмкүндүк берген формада жана көлөмдө чогултууну жана иштеп чыгууну кароо сунушталат; экинчи жагынан, жарандыгы жок адамдардын статистикалык маалыматтары ачык жана кызыкдар жактарга жеткиликтүү болушу маанилүү болуп саналат. Маалымат толук кандуу, түшүнүктүү жана кызыкдар тараптардын кабыл алышы үчүн жеңил болушу зарыл. Буга байланыштуу маалыматты жарыялоо шайманы катары веб-порталды колдонуу жакшы болот.

ЖАРАНСЫЗДЫКТЫ БОЛТУРБОО ЖАНА АЗАЙТУУ БОЮНЧА КЕПИЛДИКТЕР

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

14.Жаран башка өлкөнүн жарандыгына ээ болгон же ээ болуу процессинде турган учурлардан тышкаркы учурларда жарандыктан баш тартуу жарандыксыз калууга алып келбейт (1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө конвенция, 7.1-берене)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

2007-жылдын 21-майындагы №70 «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (2023-жылдын 22-февралындагы №36 КР Мыйзамы менен киргизилген өзгөртүүлөр менен), 24-берене

1. Кыргыз Республикасынын аймагында жашаган адамдын Кыргыз Республикасынын жарандыгынан чыгуусу ал адамдын өз эрки менен билдирген негизде ушул Мыйзамдын 26-статьясында каралган учурлардан тышкары, адамдын башка жарандыгы же адамдын башка мамлекеттин жарандыгын алууга кепилдиги болсо, жалпы тартипте жүзөгө ашырылат.

2. Чет мамлекеттин аймагында жашаган адамдын Кыргыз Республикасынын жарандыгынан чыгуусу ал адамдын өз эрки менен билдирген негизде ушул Мыйзамдын 25-статьясында каралган учурлардан тышкары, адамдын башка жарандыгы же адамдын башка мамлекеттин жарандыгын алууга кепилдиги болсо, жөнөкөйлөштүрүлгөн тартипте жүзөгө ашырылат.

3. Ата-энесинин бирөөсү Кыргыз Республикасынын жарандыгына ээ болгон, ал эми экинчиси чет өлкөнүн жараны болуп саналган же жалгыз атасы же энеси чет элдин жараны болгон баланын Кыргыз Республикасынын жарандыгынан чыгуусу эки ата-эненин же болбосо жалгыз атанын же эненин арызы боюнча жөнөкөйлөштүрүлгөн тартипте жүзөгө ашырылат.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Улуттук мыйзамдар эл аралык стандартка шайкеш келет.

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

15. Мамлекеттер чет өлкөдө узак убакыт жашагандыктан улам жарандыгын жоготконуна байланыштуу жарансыздык жаралышын болтурбайт.

(1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө конвенция, 7.4-берене)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

Кыргыз Республикасынын жарандыгын токтотуунун негиздери Кыргыз Республикасынын жаранынын чет өлкөдө жашагандыгы үчүн жарандыгын жоготушун камтыбайт.

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

«Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы Кыргыз Республикасынын жаранынын чет өлкөдө жашагандыгы үчүн жарандыгын токтотуу мүмкүнчүлүгүн карабайт жана жарандык алган адамдар өлкөнүн чегинен тышкары катары менен 7 жыл жашаган учурда да мындай мүмкүндүктү карабайт (1961-жылдагы Конвенцияда мындай мүмкүндүк каралган).

Улуттук мыйзамдар эл аралык стандарттарга шайкеш келет.

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

16. Мамлекеттер 1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө конвенциянын 8-беренесинде камтылган учурлардан тышкаркы учурларга гана жол берип, жарандыгынан ажыратууну болтурбайт.

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

«2007-жылдын 21-майындагы №70 «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (2023-жылдын 22-февралындагы №36 КР Мыйзамы менен киргизилген өзгөртүүлөр менен), 26-берене

«1. Эгерде Кыргыз Республикасынын жарандыгы билип туруп жалган маалыматтарды же жасалма документтерди берүүнүн натыйжасында алынса, Кыргыз Республикасынын жарандыгы жоготулат.

2. Кыргыз Республикасынын жарандыгы төмөнкү негиздер боюнча жоготулат:

1) Кыргыз Республикасы менен чектешкен мамлекеттердин (Казакстан, Өзбекстан, Тажикстан жана Кытай Эл Республикасы) жарандыгы алынса;

2) башка жарандыгы жана Кыргыз Республикасынын жарандыгынан баш тартуу жөнүндө нотариалдык күбөлөндүрүлгөн арызы болсо;

3) Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерге ылайык каралган башка негиздер боюнча.

4) Кыргыз Республикасынын жарандыгын жоготуу боюнча чечим Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан кабыл алынат.

5) Кыргыз Республикасынын жарандыгын жоготуу жана Жарандык маселелер боюнча комиссиянын иш тартиби Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан аныкталат.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Кыргыз Республикасынын жарандыгын жоготуу үчүн негиздердин арасында Кыргыз Республикасынын эл аралык келишимдеринде каралган негиздер да белгиленген.

Азыркы мезгилде Кыргыз Республикасы кол койгон эл аралык келишимдер 1961-жылдагы Жарансыздыкты кыскартуу жөнүндө конвенциянын 8-беренесинде каралбаган кошумча негиздерди камтыбайт.

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

17.Мамлекеттер никеде болгондо же ажырашуу учурунда жарандыкты алууга, өзгөртүүгө, сактоого байланыштуу эркектер менен аялдардын ортосунда басмырлоону болтурбайт

(1961-жылдагы Жарансыздыкты азайтуу жөнүндө конвенция, 5-берене; 1979-жылдагы Аялдарга карата басмырлоонун бардык түрүн жоюу жөнүндө конвенция, 9-берене; БУУ КЖКБнын 2014-24-

ж.ж. Жарансыздыкты жоюу боюнча глобалдык иш-аракеттер планы, 3-пункт)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

2007-жылдын 21-майындагы №70 «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (2023-жылдын 22-февралындагы №36 КР Мыйзамы менен киргизилген өзгөртүүлөр менен),

8-берене

1. Кыргыз Республикасынын жаранынын чет өлкөлүк жаран же жарандыгы жок адам менен никеге турушу, ошондой эле андай никени бузушу алардын жарандыгын өзгөртпөйт.
2. Жубайлардын биринин жарандыгынын өзгөрүшү экинчисинин жарандыгынын өзгөрүшүнө алып келбейт.
3. Никенин бузулушу ошол никеден төрөлгөн же жубайлар асырап алган балдардын жарандыгын өзгөртүүгө алып келбейт.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Мыйзамдарда жарандардын жынысына карата эч кандай укуктук кесепеттер белгиленген эмес. Гендердик басмырлоо жок.

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

18.Мамлекет жарандыгын жоготкон же андан ажыратылган адамдын жубайы жана балдары жарандыксыз калышын болтурбайт
(1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенция, 6-берене)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

2007-жылдын 21-майындагы №70 «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (2023-жылдын 22-февралындагы №36 КР Мыйзамы менен киргизилген өзгөртүүлөр менен),

8-берене

«1. Кыргыз Республикасынын жаранынын чет өлкөлүк жаран же жарандыгы жок адам менен никеге турушу, ошондой эле андай никени бузушу алардын жарандыгын өзгөртпөйт.

2. Жубайлардын биринин жарандыгынын өзгөрүшү экинчисинин жарандыгынын өзгөрүшүнө алып келбейт.

3. Никенин бузулушу ошол никеден төрөлгөн же жубайлар асырап алган балдардын жарандыгын өзгөртүүгө алып келбейт. «Жубайлардын биринин жарандыгынын өзгөрүшү экинчисинин жарандыгынын өзгөрүшүнө алып келбейт.»

21-берене

«Ата-энелеринин жарандыгы өзгөргөн учурда, ошондой эле асырап алганда 14төн 18 жашка чейинки балдардын жарандыгын өзгөртүүгө балдардын макулдугун нотариалдык жактан күбөлөндүрүү менен гана жол берилет.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Мыйзамдарда жарандыгын жоготкон учурда жубайынын же балдарынын жарандыгы автоматтык түрдө өзгөрүшү каралган эмес;

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

19.Мамлекет жарандыгы жок адамдарды жөнөкөйлөтүлгөн натурализациялоо жолу менен жарансыздыкты азайтат
(1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенция, 31-берене)

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

2007-жылдын 21-майындагы №70 «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (2023-жылдын 22-февралындагы №36 КР Мыйзамы менен киргизилген өзгөртүүлөр менен),

13-берене

«1. Чет элдик жарандар жана 18 жашка чыккан жарандыгы жок адамдар жалпы тартипте Кыргыз Республикасынын жарандыгына кабыл алуу жөнүндө расмий өтүнүч менен төмөнкүдөй учурларда кайрылууга укуктуу:

1) арыз берген учуруна чейин акыркы беш жылдын ичинде Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу, үзгүлтүксүз жашап турушса. Бир жылдын ичинде Кыргыз Республикасынын чегинен тышкары үч айдан ашпаган мөөнөткө чыккан адамдын жашоо мөөнөтү үзгүлтүксүз деп эсептелет;

2) пикир алышуу үчүн жетиштүү көлөмдө мамлекеттик же расмий тилде сүйлөй алса, мамлекеттик же расмий тилди билүү деңгээлин аныктоонун тартиби жарандык маселелерди кароонун тартиби жөнүндө жобо менен белгиленет;

3) Кыргыз Республикасынын Конституциясын жана мыйзамдарын сактоого милдеттенсе;

4) жашоо үчүн каражат булагы болсо;

5) Кыргыз Республикасында жана жараны болуп саналган чет мамлекетте соттолбогон болсо.

2. Ушул берененин 1-бөлүгүнүн 1-пунктунда белгиленген Кыргыз Республикасынын аймагында чет элдик жарандар жана жарандыгы жок адамдардын жашоо мөөнөтү, эгерде төмөнкүдөй негиздердин бирөө гана болгон учурда, үч жылга чейин кыскартылат:

1) (КР 2012-жылдын 17-мартындагы №23 Мыйзамына ылайык күчүн жоготту)

2) илим, техника, маданият, спорт жаатында жогорку ийгиликтерге жетишсе, ошондой эле Кыргыз Республикасы кызыкдар болгон кесипке, болбосо адистикке жетишсе;

3) Кыргыз Республикасынын экономикасынын артыкчылыктуу тармагына инвестиция чегерсе; Инвестиция чегерүүнүн тартиби жана өлчөмү Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети тарабынан бекитилет;

4) алар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык качкындар же жарандыгы жок адамдар катары таанылса;

5) Кыргыз Республикасынын жараны менен никеге турган чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок адамдар.

14-берене

«1. 18 жашка чыккан чет элдик жарандар жана жарандыгы жок адамдар жөнөкөйлөштүрүлгөн тартипте Кыргыз Республикасынын жарандыгына кабыл алуу жөнүндө расмий өтүнүч менен кайрылууга укуктуу 13-статьянын 1-бөлүгүнүн 1-пунктунда белгиленгендей, эгерде мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген мамлекеттер аралык макулдашууларда башкача каралбаса, алардын Кыргыз Республикасынын аймагында жашоо мөөнөтү төмөнкүдөй учурларда бир жылга чейин кыскартылат, эгерде:

- 1) ата-энесинин бирөө Кыргыз Республикасынын жарандыгын алган жана Кыргыз Республикасынын аймагында жашаган болсо;
- 2) Кыргыз ССРинде төрөлсө жана/же мурдагы СССРдин жараны болсо;
- 3) Кыргыз Республикасынын жарандыгын калыбына келтирип жаткан болсо.

2. Чет мамлекеттин жарандыгы бар же жарандыгы жок, этностук кыргыз болуп саналган адамдар Кыргыз Республикасынын аймагында жашап туруунун мөөнөтү жөнүндө шарттар коюлбастан жана 13-беренедө жана ушул берененин 1-бөлүгүндө каралган шарттар сакталбастан мыйзамдарда белгиленген мөөнөттөрдө Кыргыз Республикасынын жарандыгына кабыл алынат. Аларды Кыргыз Республикасынын жарандыгына кабыл алуу алардын башка мамлекеттин жарандыгынан баш тартуусун көрсөтүү менен, башка мамлекеттин жарандыгынан алдын ала чыгуусуз эле Кыргыз Республикасынын жарандыгына кабыл алуу жөнүндө жазуу жүзүндөгү кайрылууларынын негизинде жүзөгө ашырылат.

3. Кыргыз Республикасынын жарандыгына ушул Мыйзамдын 13-беренесинин 1-бөлүгүндө каралган шарттарды сактабастан жөнөкөйлөштүрүлгөн тартипте төмөндөгүлөр кабыл алынат:

- 1) ата-энесинин бирөө Кыргыз Республикасынын жарандыгын алган бала — ошол ата-энесинин арызы жана башка ата-энесинин баланын Кыргыз Республикасынын жарандыгын алууга жазуу жүзүндөгү макулдугу боюнча. Эгерде бала Кыргыз Республикасынын аймагында жашап турса, андай макулдук талап кылынбайт;
- 2) жалгыз ата-энеси Кыргыз Республикасынын жарандыгын алган бала - ошол ата-эненин арызы боюнча;

3) камкордукка же көзөмөлдүккө алынган бала же ишке жарамсыз адам, - Кыргыз Республикасынын жарандыгына ээ камкордукка же көзөмөлдүккө алган адамдын арызы боюнча;

4. Ушул берененин 1-бөлүгүндө көрсөтүлгөн адамга 13-берененин 1-бөлүгүнүн 3 жана 4-пункттарында каралган талаптар жайылтылат.

5. Кыргыз Республикасынын мурдагы жарандары Кыргыз Республикасынын жарандыгын калыбына келтирүүдө жөнөкөйлөштүрүлгөн тартипте Кыргыз Республикасынын жарандыгына кабыл алуу жөнүндө өтүнүч менен кайрылууга укуктуу болуп саналат. Ушул Мыйзамдын 13-беренесинин 1-бөлүгүнүн 1-пунктунда белгиленген алардын Кыргыз Республикасынын аймагында жашоо мөөнөтү, эгерде Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган, мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралык келишимдерде башка каралбаса, бир жылга чейин кыскартылат.

Кыргыз Республикасынын мурдагы жарандары Кыргыз Республикасынын жарандыгын калыбына келтирүүдө Кыргыз Республикасынын аймагында жашоо мөөнөтү жөнүндө шарттар коюлбастан жана 13-беренедө жана ушул берененин 1-бөлүгүндө каралган шарттарды сактабастан, мыйзамдарда белгиленген мөөнөттө кабыл алынат.

6. Арыз ээсинин өздүгүнө, анын ишине, спортко салымына, Кыргыз Республикасынын өнүгүүсүнө экономикалык, маданий жактан салымына байланыштуу негиздер жана жагдайлар боюнча жөнөкөйлөштүрүлгөн тартипте Кыргыз Республикасынын жарандыгына кабыл алынып жаткан чет өлкөлүк жарандардын жана жарандыгы жок адамдардын тизмеги Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан аныкталат. Аларды Кыргыз Республикасынын жарандыгына кабыл алуу алардын башка мамлекеттин жарандыгынан баш тартуусун көрсөтүү менен Кыргыз Республикасынын жарандыгына кабыл алуу жөнүндө жазуу жүзүндөгү кайрылуусунун негизинде Кыргыз Республикасынын аймагында жашоо мөөнөтү жөнүндө шарттар коюлбастан жана 13-беренедө жана ушул берененин 1-бөлүгүндө каралган шарттарды сактабастан, мыйзамдарда белгиленген мөөнөттө жүзөгө ашырылат.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

«Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында жарандыгы жок адамдар үчүн жалпы мөөнөткө (беш жыл) салыштырмалуу кыскартылган мөөнөт (үч жыл) каралган. Жарандыгы жок адамдардын айрым категориялары

жөнөкөйлөтүлгөн тартипте жарандыкка кабыл алуу боюнча кайрылууга укугу бар (жашоо мөөнөтү бир жылга чейин кыскартылат же колдонулбайт, ошондой эле жарандыкка кабыл алууда каралган башка шарттарды аткарбастан эле).

Улуттук мыйзамдар эл аралык стандартка шайкеш келет.

Жарандыгы жок адамдарды натурализациялоо кошумча түрдө жеңилдетилиши мүмкүн: (мисалы, топтомдорду азайтуу, арыз берүүчүлөр акылга сыярлык тартипте ала албаган документтерди берүүнү талап кылбоо, психикалык/дене-бойлук саламаттыгын далилдөө жөнүндө талаптын жоктугу).

СУНУШТАМАЛАР

Минималдык стандарттарга шайкеш келгендигине карабастан, жарандыгы жок адамдарды натурализациялоо жол-жоболорун андан ары жөнөкөйлөтүү сунушталат (мисалы, топтомдорду азайтуу, арыз берүүчүлөр акылга сыярлык тартипте ала албаган документтерди берүүнү талап кылбоо, психикалык/дене-бойлук саламаттыгын далилдөө жөнүндө талаптын жоктугу).

ЖАРАНДЫГЫ ЖОК АДАМДАРДЫН УКУКТАРЫ

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

20. Мамлекеттер 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенциянын 27-беренесине жана Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 16-беренесине ылайык өздүгүн күбөлөндүрүүчү документтерди беришет

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

«Кыргыз Республикасынын аймагында чет өлкөлүк жарандарга жана жарандыгы жок адамдарга жашап турууга убактылуу жана туруктуу уруксаттарды тариздөөнүн жана берүүнүн тартиби жөнүндө» жобо (Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2008-жылдын 13-ноябрындагы №626 токтому менен бекитилген), 1, 6, 7, 12, 24 - пункттар

«1.(...) Кыргыз Республикасында жашап турууга уруксат чет өлкөлүк жарандарга же жарандыгы жок адамдарга Кыргыз Республикасында убактылуу же туруктуу жашап турууга укук берүүчү документ болуп эсептелет.

Жашап турууга уруксат чет өлкөлүк жарандын же жарандыгы жок адамдын Кыргыз Республикасынын аймагында болуу учурунда анын өздүк күбөлүгү болуп саналат.

- Жашап турууга туруктуу уруксат төмөнкүдөй берилет:
- ушул Жободо белгиленген тартипте Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу жашап турууга уруксат алган адамдарга, анын ичинде Кыргыз Республикасына кайра келип жаткан, Кыргыз Республикасынын жарандыгы мыйзамда белгиленген тартипте токтотулган адамдарга дагы;
- Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу жашаган, бирок Кыргыз Республикасынын жарандыгын албаган, же Кыргыз Республикасынын жарандыгы мыйзамда белгиленген тартипте токтотулган адамдарга;
- Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу жашаган чет өлкөлүк жарандарга же жарандыгы жок адамдарга - алар 18 жашка чыкканда.
- Жашап турууга уруксат берүү жөнүндө арызды 18 жашка чыккан, Кыргыз Республикасынын аймагында 5 жылдан ашык мыйзамдуу түрдө жүргөн чет өлкөлүк жаран же жарандыгы жок адам (алардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрү) өздөрү беришет.

Арыз менен кошо төмөнкүдөй документтер 2 нускада тапшырылат:

- паспорттун же аны алмаштыруучу, арыз ээсинин ким экенин билдирүүчү документтин көчүрмөсү;
- туулгандыгы тууралуу күбөлүктүн же ага теңештирилген документтин көчүрмөсү;
- жашаган жеринен үй-бүлөсүнүн курамы жөнүндө маалымкат;
- нике жөнүндө күбөлүктүн көчүрмөсү (эгер никелүү болсо);
- арыз ээсинин жана анын үй-бүлө мүчөлөрүнүн жашоо минимумун камсыздаган, туруктуу легалдуу киреше булагынын бар экендигин ырастаган төмөнкү документтердин бирин: эмгек китепчесинин

көчүрмөсүн, активдерин, банктагы эсептерин же Кыргыз Республикасынын жаранынын көзөмөлчүлүгүн, эмгек акысынын өлчөмүн көрсөтүү менен иштеген жеринен маалымкат ж.у.с.;

- ден соолугунун абалы жөнүндө медициналык маалымкаттар («СПИД» борборунун, наркология жана психоневрология борборлорунун маалымкаттары);
- арыз ээси жарандыгын токтотконун күбөлөндүргөн документ (Көз карандысыз Мамлекеттер Шериктештигине мүчө мамлекеттердин жарандыгы жок адамдары үчүн - Департаменттин органынын аны жарандыгы жок адам деп таануу жөнүндө корутундусу);
- чет өлкөлүк жарандын өзү жараны болгон мамлекеттин аймагында соттолбогондугу жөнүндө маалымкат, ал эми жарандыгы жокторго ал Кыргыз Республикасынын аймагына киргенге чейин жашаган мамлекеттин аймагында соттолбогондугу жөнүндө маалымкат;
- арыз ээсинин толук өмүр баяны.
- Жашап турууга убактылуу уруксат чет өлкөлүк жаранга же жарандыгы жок адамга төмөнкүдөй берилет:
- Кыргыз Республикасынын аймагында эмгек ишмердигин жүргүзүү үчүн;
- окуу жайдын жана билим жана илим берүү чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын суранычы боюнча окуу жайда окуш үчүн;
- Кыргыз Республикасынын аймагында инвестициялык иш жүргүзүү үчүн.»

24. Кыргыз Республикасында жашап турууга туруктуу уруксаты бар жарандыгы жок адам Кыргыз Республикасынын чегинен сыртка кетиши зарыл болгон учурда Департаменттин аймактык органдары жарандыгы жок адамдын күбөлүгүн берет.

Жарандыгы жок адамдын күбөлүгү чет өлкөдө анын ээсинин ким экендигин билдирүүчү документ болот жана Кыргыз Республикасында туруктуу жашаган жарандыгы жок адамга берилет.

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында жарандыгы жок адамдарга өздүгүн күбөлөндүргөн төмөнкү документтерди берүү мүмкүндүгү белгиленген: туруктуу жашап турууга уруксат берүү, убактылуу жашап

турууга уруксат берүү жана жарандыгы жок адамдын күбөлүгү (бул Кыргыз Республикасында туруктуу жашаган жарандыгы жок адамдын жол жүрүү документи катары колдонулат).

Мыйзамдарда жашап турууга уруксат берүү мүмкүндүгү өлкөнүн аймагында 5 жылдан ашык жашоого (туруктуу жашоого уруксат үчүн), же убактылуу жашап турууга уруксат берүү үчүн белгиленген шарттарды сактоого байланыштуу экендиги белгиленген. Бул шарттар жарандыгы жок адамдар сыяктуу эле башка өлкөлөрдүн жарандары үчүн да жалпы мүнөзгө ээ болуп саналат. Жашап турууга уруксат алуу үчүн жарандыгы жок адамдын макамы бар экендиги жетишсиз. Адам жашап турууга убактылуу уруксат алуу үчүн белгиленген шарттарга жооп бериши (буга шайкеш келүү, эреже катары, оңой эмес) же жашап турууга туруктуу уруксат алуу үчүн талаптарга жооп бериши керек (анын ичинде 5 жыл бою жашоо)-бул дагы оңой эмес. Мунун натыйжасында жарандыгы жок адамдардын көпчүлүгү бул талаптарды канааттандыра албай, жашап турууга уруксат ала албай келишет. Мыйзамдар эл аралык стандартка шайкеш келбейт.

СУНУШТАМАЛАР

Мыйзамдарда жарандыгы жок адамдардын жашап турууга уруксат таризделгенине же таризделбегенине карабастан өздүк күбөлүгүн алууга болгон укугу бекитилүүгө тийиш.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

21.Мамлекеттер жарандыгы жок адамдардын сотко кайрылуу укугун 1954-жылдагы Апатрид макамы жөнүндө конвенциянын 16-беренесине ылайык камсыз кылышат

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

1993-жылдын 14-декабрындагы №1296-XII «Чет өлкөлүк граждандардын Кыргыз Республикасындагы укуктук абалы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы

20-берене

«Кыргыз Республикасындагы чет өлкөлүк граждандар өздөрүнө таандык жеке, мүлктүк, үй-бүлөлүк жана башка укуктарын коргоо үчүн сот жана башка мамлекеттик органдарга кайрылуу укугуна ээ болот.

Алар сотто Кыргыз Республикасынын граждандары менен бирдей процессуалдык укуктардан пайдаланат.»

24-берене

Эгерде Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында башкача каралбаса бул Мыйзамдын жоболору чет өлкөлүк граждандар менен катар граждандыгы жок адамдарга да жайылтылат.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Бул маселе боюнча улуттук мыйзамдар эл аралык стандартка толук көлөмдө шайкеш келет- мыйзамдарда Кыргыз Республикасында жарандыгы жок адамдардын өздөрүнүн укуктарын коргоо үчүн сотко кайрылуу укугу, ошондой эле Кыргыз Республикасынын жарандары менен процесстик укуктарында жана милдеттеринде теңдиги так аныкталган.

СУНУШТАМАЛАР

Сунуштамалар жок.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

22.Мамлекеттер жарандыгы жок адамдардын иштөө укугун 1954-жылдагы Апатрид макамы жөнүндө конвенциянын 17-19-беренелерине ылайык камсыз кылышат

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

1993-жылдын 14-декабрындагы №1296-XII «Чет өлкөлүк граждандардын Кыргыз Республикасындагы укуктук абалы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы, 7, 24-берене

7-берене

«Кыргыз Республикасында туруктуу жашаган чет өлкөлүк жарандар Кыргыз Республикасынын граждандары үчүн белгиленген негизде жана тартипте ишканаларда, мекемелерде жана уюмдарда жумушчу жана кызматчы катары иштеп, же башкача эмгектене алат.»

Убактылуу жашаган чет өлкөлүк жарандар эгерде алардын Кыргыз Республикасына келип-кетишинин максаттарына жана мөөнөтүнө ылайык келсе, же ага Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан

аныкталуучу тартипте, миграция жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдарынын тийиштүү уруксаты болсо, эмгектене алышат.

Мыйзамдарга ылайык Кыргыз Республикасынын жарандары гана дайындалууга же белгилүү иш жүргүзүүгө тийиш болгон айрым кызматтарга чет өлкөлүк жарандар дайындалбайт же белгилүү иш жүргүзө албайт.

Чет өлкөлүк жарандар эмгектик мамилелерде республиканын жарандары менен бирдей укуктардан пайдаланат жана милдеттерди аткарат.

24-берене

Эгерде Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында башкача каралбаса, бул Мыйзамдын жоболору чет өлкөлүк жарандар менен катар жарандыгы жок адамдарга да жайылтылат.

2000-жылдын 17-июлундагы №61 «Тышкы эмгек миграциясы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы, 6-берене

«(8-бөлүк). Чет өлкөлүк мекендештин статусун алган жарандарды, ошондой эле тышкы эмгек миграциясы чөйрөсүндөгү мыйзамдарда белгиленген учурларды кошпогондо, Кыргыз Республикасында эмгек ишмердигин жүзөгө ашыруу үчүн чет өлкөлүк жарандардын же жарандыгы жок адамдардын Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык иштөөгө уруксаты болууга тийиш.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенциянын 17-беренесинде Макулдашып жаткан мамлекеттер алардын аймагында мыйзамдуу жашап жаткан апатриддердин алардын жалданып иштөө боюнча укугуна карата чет өлкөлүк мамлекеттердин жарандары ошол эле жагдайларда пайдаланган жагымдуураак укуктук абалы болушун шарттай тургандыгы белгиленген.

Ал ошондой эле Макулдашып жаткан мамлекеттер бардык апатриддердин, анын ичинде алардын аймагына жумушчу күчүн тартып келүү программасын аткаруу тартибинде же иммиграция планына ылайык келген апатриддердин жалданып иштөө укугун жарандардын укуктары менен теңдөө мүмкүндүгүнө ыктуу боло тургандыгын белгилейт.

Жарандыгы жок адамдар Кыргыз Республикасынын аймагында чет өлкөлүк жарандар пайдаланган укуктук режимден пайдаланышат. Кыргыз Республикасында туруктуу жашаган жарандыгы жок адамдар эмгек ишмердигине карата Кыргызстандын жарандары сыяктуу эле укуктарга ээ болушат.

Убактылуу жашаган жарандыгы жок адамдар, чет өлкөлүк жарандар менен катар эле, эмгек ишмердигин жүргүзүү үчүн иштөөгө уруксат алууга тийиш.

Бирок, ошол эле учурда, чет өлкөлүк жарандардын айрым категорияларынын Кыргызстандын аймагында иштөө үчүн уруксат албастан эле эмгектенүүгө мүмкүндүгү бар.

Кыргызстандын мыйзамдары минималдуу эл аралык стандарттарга шайкеш келет.

СУНУШТАМАЛАР

Кыргыз Республикасынын мыйзамдары минималдык эл аралык стандарттарга туура келгени менен улуттук мыйзамдарда Кыргызстандын аймагында мыйзамдуу жүргөн бардык жарандыгы жок адамдардын иштөөгө уруксат албастан эле эмгек ишмердигин жүргүзүүгө укугу болушун кароо сунушталат.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

23. Мамлекеттер 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенциянын 22-беренесине жана 1989-жылдагы Баланын укуктары жөнүндө конвенциянын 28-беренесине ылайык жарандыгы жок адамдардын билим алууга болгон укугун камсыздашат.

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

2003-жылдын 30-апрелиндеги №92 «Билим берүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы, 3-берене

«Кыргыз Республикасынын аймагындагы башка мамлекеттердин жарандары жана жарандыгы жок адамдар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык билим алышат.»

2009-жылдын 29-июнундагы №198 «Мектепке чейинки билим берүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы, 5-берене

«Эгерде Кыргыз Республикасынын Мыйзамдарында башкача каралбаса, чет өлкөлүктөрдүн же жарандыгы жок адамдардын балдары Кыргыз Республикасынын жарандары үчүн белгиленген тартипте мектепке чейинки билимди алышат.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Бул маселе боюнча улуттук мыйзамдар эл аралык стандартка толук көлөмдө шайкеш келет — баштапкы билим алуу маселелеринде 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенция жарандыгы жок адамдардын укуктарын өлкөнүн жарандарынын укуктарына теңдештирет; Ошол эле убакта Конвенция билим берүүнүн башка түрлөрүнө карата жарандыгы жок адамдарга болушунча жагымдуу укуктук абалды түзүүнү сунуштайт.

Мыйзамга ылайык, жарандыгы жок адамдар чет өлкөлүк жарандар сыяктуу эле баштапкы билим алууга укуктуу болушат, бул болсо 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенциянын талаптарына жооп берет; орто жана жогорку билим алуу маселелеринде мыйзам жарандыгы жок адамдар жана чет элдик жарандар үчүн бирдей укуктук режимди белгилейт. Ошондон улам билим берүү жөнүндө мыйзамдар минималдуу эл аралык стандартка шайкеш келет деген корутунду чыгарса болот.

СУНУШТАМАЛАР

Кыргыз Республикасынын мыйзамдары минималдык эл аралык стандарттарга туура келгени менен, улуттук мыйзамдарда Кыргызстандын аймагында мыйзамдуу жүргөн бардык жарандыгы жок адамдардын жарандар менен теңдеш эле билим алууга укугу бар экендигин кароо сунушталат.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

24. Мамлекеттер Экономикалык, социалдык жана маданий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 12-беренесине жана 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенциянын 23-беренесине ылайык жарандыгы жок адамдардын саламаттык сактоого укугун камсыз кылышат

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

1993-жылдын 14-декабрындагы №1296-XII «Чет өлкөлүк жарандардын Кыргыз Республикасындагы укуктук абалы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы, 9, 24-беренелер

9-берене

«Кыргыз Республикасында туруктуу жашаган чет өлкөлүк жарандар Кыргыз Республикасынын жарандары менен бирдей медициналык жардамдан пайдаланат.

Убактылуу келип-кеткен чет өлкөлүк жарандарга медициналык жардам саламаттыкты сактоо министрлиги тарабынан белгиленген тартипте көрсөтүлөт.

«Эгерде Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында башкача каралбаса бул Мыйзамдын жоболору чет өлкөлүк жарандар менен катар жарандыгы жок адамдарда да жайылтылат.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Бул маселе боюнча улуттук мыйзамдар эл аралык стандартка толук кандуу шайкеш келбейт - 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенция мамлекетти анын аймагында мыйзамдуу жашап жаткан жарандыгы жок адамдарга саламаттык сактоо чөйрөсүндө жарандар үчүн белгиленген режимди белгилөөгө милдеттендирет; «Чет өлкөлүк жарандардын Кыргыз Республикасындагы укуктук абалы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы Кыргыз Республикасында туруктуу жашаган жарандыгы жок адамдарга гана жарандар менен теңдеш саламаттык сактоого укуктарды берет.

СУНУШТАМАЛАР

Улуттук мыйзамдарда Кыргызстанда мыйзамдуу жашаган бардык жарандыгы жок адамдарга жарандар менен теңдеш эле саламаттык сактоого укук берилишин кароо.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

25.Мамлекеттер 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенциянын 24-беренесине ылайык жарандыгы жок адамдардын социалдык камсыздоого укугун камсыздашат.

«1993-жылдын 14-декабрындагы №1296-XII «Чет өлкөлүк жарандардын Кыргыз Республикасындагы укуктук абалы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы, 10, 24-беренелер

10-берене

Кыргыз Республикасында туруктуу жашаган чет өлкөлүк жарандар Кыргыз Республикасынын жарандары менен жалпы негизде жөлөк пулдарды, пенсияларды жана социалдык камсыздоонун башка түрлөрүн алууга укуктуу.

Убактылуу келип-кеткен чет өлкөлүк жарандар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген негизде жана тартипте жөлөк пулдарды, пенсияларды жана социалдык камсыздоонун башка түрлөрүн алууга укуктуу.

Пенсия белгилөө үчүн белгилүү иш стажысы талап кылынган учурда чет өлкөлүк жарандарга мыйзамдарда белгиленген негизде жана тартипте алардын чет өлкөдөгү иш стажысы кошулушу мүмкүн.

24-берене

«Эгерде Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында башкача каралбаса бул Мыйзамдын жоболору чет өлкөлүк граждандар менен катар граждандыгы жок адамдарга да жайылтылат».

2017-жылдын 28-июлундагы №63 «Мамлекеттик жөлөк пулдар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы, 3-берене

«1. Ушул Мыйзамдын колдонулушу төмөнкүлөргө жайылтылат:

- Кыргыз Республикасынын аймагында жашаган Кыргыз Республикасынын жарандарына;
- тарыхый мекенине кайтып келген жана «кайрылман» макамын алган этностук кыргыздарга;
- эгерде алар менен жөлөк пулдарды берүү чөйрөсүндө эл аралык келишим түзүлгөн жана күчүнө кирген өлкөлөрдүн жарандары болуп саналса, Кыргыз Республикасынын аймагында жашаган чет өлкөлүк жарандарга.»

1997-жылдын 21-июлундагы №57 «Мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы, 1-берене

«Ушул Мыйзамга ылайык Кыргыз Республикасынын камсыздандырылган граждандары, республикада жашаган, «Мамлекеттик социалдык камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында каралган негиздерде жана шарттарда мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандырууга салым кошкон чет өлкөлүк граждандар жана граждандыгы жок адамдар мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу боюнча пенсия (мындан ары-пенсия) алууга укуктуу.»

Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп саналган, мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралык келишимдерде ушул Мыйзамда камтылгандан башка эрежелер каралган учурларда, ошол эл аралык келишимдер менен белгиленген эрежелер колдонулат.»

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Бул маселе боюнча улуттук мыйзамдар минималдуу эл аралык стандартка шайкеш келет.

«Чет өлкөлүк жарандардын Кыргыз Республикасындагы укуктук абалы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы жарандыгы жок адамдар өлкөдө туруктуу жашаган шартта алардын социалдык камсыздоо чөйрөсүндөгү укуктары өлкөнүн жарандарынын укуктарына теңдеш боло тургандыгын белгилейт.

Пенсия боюнча айтсак, Кыргыз Республикасында мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу тутуму иштейт, ал «Мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык Кыргыз Республикасынын камсыздандырылган жарандарына, республикада жашаган, мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандырууга төгүмдөрүн төккөн чет элдик жарандарга жана жарандыгы жок адамдарга жайылтылат. Ошентип, пенсиялык тутум өлкөдө жашаган жарандыгы жок адамдарга жарандар менен теңдеш эле жайылтылат.

Өлкөдө убактылуу жашап жаткан жарандыгы жок адамдын социалдык камсыздоого болгон укугун ишке ашыруу эл аралык келишимдерде каралган учурларда гана мамлекеттик жөлөк пулдарды алууга укуктуу жана өлкөдө убактылуу жашап жаткан чет өлкөлүк жарандардын укуктарына теңдештирилген.

Ошол эле учурда бул 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенцияга каршы келбейт, анткени Эмгек мыйзамдары жана социалдык камсыздоо боюнча 24-беренедө Макулдашып жаткан мамлекеттер үчүн нормалдуу пенсия алуу үчүн талап кылынган төгүмдөр боюнча бардык шарттарды аткарбаган адамдарга карата чектөөлөрдү киргизүү мүмкүнчүлүгү камтылган.

СУНУШТАМАЛАР

Улуттук мыйзамдардын 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенциянын 24-беренесинде белгиленген эл аралык стандарттарга шайкеш келгенине карабастан, БУУ КЖКБ Кыргызстандын аймагында мыйзамдуу жашап жаткан жарандыгы жок адамдардын социалдык камсыздоо укугун жарандар менен теңдештирүүнү сунуштайт.

ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТ

26. Мамлекеттер 1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенциянын 31-беренесине ылайык жарандыгы жок адамдардын өлкөдөн чыгарып салуудан корголушун камсыздашат.

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАР

2000-жылдын 17-июлундагы №61 «Тышкы миграция жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы, 19-берене, 5-бөлүк

«Чет өлкөлүк жарандар төмөнкү учурларда чыгарылышы мүмкүн:

- 1) эгерде алардын иш-аракеттери улуттук коопсуздукту камсыз кылуу же коомдук тартипти сактоо кызыкчылыктарына каршы келсе;
- 2) эгерде бул калктын ден соолугун жана адеп-ахлагын сактоо, Кыргыз Республикасынын жарандарынын жана башка адамдардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоо үчүн зарыл болсо.

УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

1954-жылдагы Апатриддердин макамы жөнүндө конвенциянын чыгарып жиберүү боюнча 31-беренесине ылайык:

1. Макулдашып жаткан мамлекеттер өз аймагында мыйзамдуу түрдө жашаган жарандыгы жок адамдарды улуттук коопсуздуктун же коомдук тартиптин себептеринен тышкары жүйөлөргө таянып өлкөдөн чыгарбайт.

«Улуттук коопсуздуктун же коомдук тартиптин себептери» түшүнүгү улуттук мыйзамдарды бузганда каалагандай учурда өлкөдөн чыгарып жиберүү мүмкүнчүлүгүн билдирбейт. «Улуттук коопсуздуктун же коомдук тартиптин себептери» концепциясынын эл аралык мааниси бар, ал сөзсүз түрдө эле улуттук мыйзамдардагы түшүнүктөргө дал келе бербейт.

Бул жобо жарандыгы жок адамды акыркы чара катары жана мамлекеттин мыйзамдуу таламдарын коргоонун бирден-бир практикалык каражаты катары өлкөдөн чыгарып салууга мүмкүн деген мааниде чектелип чечмеленүүгө тийиш.

Андан тышкары, жарандыгы жок адамдардын чет өлкөлүк жаран сыяктуу, эреже катары, башка өлкөгө көчүп кетүү же өзү жараны болгон өлкөсүнө кайтып келүү мүмкүнчүлүгү жок экендигин эске алуу керек.

Жарандыгы жок адам үчүн өлкөдөн чыгарып салуунун өтө оор кесепеттерин эске алуу менен, ага өзгөчө учурларда гана кайрылуу керек. Ошентип, бир аз мыйзам бузуу жарандыгы жок адамды өлкөдөн чыгарып салууга алып келбеши керек.

Бул маселе боюнча улуттук мыйзамдар эл аралык стандарттарга толук кандуу шайкеш келбейт.

СУНУШТАМАЛАР

Жарандыгы жок адамдардын өзгөчө абалын эске алуу менен, эл аралык укуктук стандарттар өзгөчө учурларда гана жарандыгы жок адамдарды өлкөдөн чыгарып салууну сунуштайт. Эгерде жарандыгы жок адам аймагынан чыгарылып жаткан чет мамлекет аталган адамды кабыл алууга макулдугун бербесе, чыгарып салуу чарасы колдонулбашы керек.

АПАТРИДДЕРДИН МАКАМЫ ЖӨНҮНДӨ КОНВЕНЦИЯ

1954-жылдын 26-апрелиндеги Экономика жана Социалдык кеңештин 526 А (XVII) резолюциясына ылайык чакыртылган Ыйгарым укуктуу өкүлдөрдүн конференциясы тарабынан 1954-жылы 28-сентябрында кабыл алынган.

Күчүнө кириши: 39-беренеге ылайык 1960-жылдын 6-июну.

ПРЕАМБУЛА

Жогорку Макулдашып жаткан Тараптар,

Бириккен Улуттар Уюмунун Уставы жана 1948-жылдын 10-декабрында Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясы тарабынан кабыл алынган Адам укуктарынын жалпы декларациясы бардык адамдар негизги укуктарын жана эркиндиктерин кандайдыр бир чектөөсүз колдонууга тийиш деген принципти белгилешкенин эске алып,

Бириккен Улуттар Уюму апатриддердин тагдырына терең кызыгуусун бир нече ирет билдиргенин жана апатриддердин көрсөтүлгөн негизги укуктар менен эркиндиктерден кыйла кеңири пайдалануусун камсыз кылуу үчүн аракет кылгандыгын эске алып,

качкын болуп саналган апатриддер 1951-жылдын 28-июлундагы Качкындардын макамы жөнүндө конвенциясына камтылгандыгын жана ушул Конвенцияга камтылбай калган көп апатриддер бар экендигин эске алып,

апатриддердин абалын эл аралык макулдашуулар менен жөнгө салуу жана жакшыртуу жакшы болмоктугун эске алып,

төмөнкүлөр жөнүндө макулдашты:

I ГЛАВА.

ЖАЛПЫ ЖОБОЛОР

1-берене — «Апатрид» түшүнүгүнүн аныктамасы

1. Ушул Конвенцияда «апатрид» термини кандайдыр бир мамлекет өз мыйзамына жараша аны жаран катары карабаган адам дегенди билдирет.

2. Бул Конвенциянын жоболору төмөнкүлөргө жайылтылбайт:

i. азыркы учурда Бириккен Улуттар Уюмунун БУУнун Качкындардын иши боюнча Жогорку комиссарынан тышкаркы башка органдарынын же мекемелеринин коргоосунан же жардамынан пайдаланып жаткан адамдарга;

ii. жашаган өлкөсүнүн компетенттүү бийликтери ушул өлкөнүн жарандыгы менен байланышкан укуктарды жана милдеттенмелерди тааныган адамдарга;

iii. төмөнкүлөрдү болжолдоого олуттуу негиздер бар болгон жактарга:

a) ушул сыяктуу кылмыштарга карата чара көрүү максатында түзүлгөн эл аралык актыларда бул жосундарга берилген аныктаманын маанисинде тынчтыкка каршы кылмыш, аскердик кылмыш же адамзатка каршы кылмыш жасаса;

b) башпаанек берген өлкөдөн тышкары жана бул өлкөгө киргенге уруксат алганга чейин саясий эмес мүнөздөгү оор кылмыш жасаса;

c) Бириккен Улуттар Уюмунун максаттарына жана принциптерине каршы келген жосундарды жасаганга күнөөлүү болсо.

2-берене — Жалпы милдеттенмелер

Ар бир апатриддин жашаган өлкөсүнө карата милдеттенмелери бар, аларга ылайык, негизинен, ал мыйзамдарга жана токтомдорго, ошондой эле коомдук тартипти сактоо үчүн көрүлүп жаткан чараларга баш ийүүгө милдеттүү.

3-берене — Басмырлоого жол бербөө

Макулдашып жаткан мамлекеттер апатриддерге карата ушул Конвенциянын жоболорун алардын расасы, дини же алар келген өлкөнүн белгилери боюнча басмырлабастан колдонушат.

4-берене — Диний ынанымдар

Макулдашып жаткан мамлекеттер, алардын аймагында жайгашкан апатриддерге өз динин тутуу эркиндигине жана өз балдарына диний тарбия берүү эркиндигине карата жок дегенде өз жарандарына бергендей эле ылайыктуу шарттарды түзүшөт.

5-берене — Ушул Конвенциядан тышкары берилген укуктар

Ушул Конвенциядагы эч бир жобо кайсы бир Макулдашып жаткан мамлекет тарабынан апатриддерге берилген бир да укук менен артыкчылыктарды буза албайт.

6-берене — «Ошондой эле жагдайлардагы» деген түшүнүк

Ушул Конвенцияда «ошондой эле жагдайлардагы» деген түшүнүк бул жеке адам апатрид болбогон учурда тийиштүү укуктарды пайдалануу үчүн канааттандырууга тийиш болгон каалагандай талаптарды (өлкөдө болуунун жана жашоонун шарттарына жана мөөнөттөрүнө тиешелүү талаптарды кошкондо) жана алардын мүнөзүнө жараша апатрид канааттандырууга мүмкүнчүлүгү жок болгон талаптарды билдирет.

7-берене — Өз ара ыктуу болуу принцибинен алып таштоо

Ушул Конвенциянын негизинде апатриддерге кыйла жагымдуу укуктук абал камсыздалган учурларды кошпогондо, Макулдашып жаткан мамлекет аларга чет өлкөлүктөр адатта пайдаланган абалда болуу мүмкүнчүлүгүн берет.

Макулдашып жаткан мамлекеттердин аймагында үч жылдык мөөнөт аяктагандан кийин бардык апатриддер мыйзамдуу жол менен белгиленген өз ара ыктуу болуу талабынан бошотулушат.

Ар бир Макулдашып жаткан мамлекет апатриддерге, ушул Конвенция бул мамлекетке карата күчүнө кирген күнү эч бир өз ара ыктуу болбостон укуктарга жана артыкчылыктарга ээ болуу укуктарын берүүсүн улантат.

Макулдашып жаткан мамлекеттер 2 жана 3-пункттарга ылайык укуктарга ээ болгондордон тышкары, эч кандай өз ара ыктуу болбостон, укуктарды жана артыкчылыктарды апатриддерге берүү мүмкүнчүлүгүнө жана 2, 3-пункттарда каралган шарттарга ылайык келбеген апатриддерди өз ара ыктуу болуу талаптарынан бошотуу мүмкүнчүлүгүнө жактыруу менен мамиле кылышат.

2 жана 3-пункттардын жоболору ушул Конвенциянын 13, 18, 19, 21 жана 22-беренелеринде эскертилген укуктарга жана артыкчылыктарга да, анда каралбаган укуктарга жана артыкчылыктарга да карата колдонулат.

8-берене — Өзгөчө чаралардан алып таштоо

Адамдарга, мүлккө же жарандардын же чет мамлекеттин мурдагы жарандарынын кызыкчылыктарына карата колдонулушу мүмкүн болгон өзгөчө чаралар, Макулдашып жаткан мамлекеттер тарабынан апатриддерге карата мурда ушул чет мамлекеттин жарандыгына ээ болгондугунун негизинде эле колдонулбайт. Мыйзамдары ушул беренедө чагылдырылган жалпы принципти колдонууга жол бербеген Макулдашып жаткан мамлекеттер тийиштүү учурларда мындай алып коюуларды апатриддердин кызыкчылыгына шайкеш жүзөгө ашырышат.

9-берене — Убактылуу иш-чаралар

Бул Конвенциянын бир да жобосу Макулдашып жаткан мамлекетти согуш учурунда, башка өзгөчө кырдаалдарда, тигил же бул адамга карата улуттук коопсуздуктун таламдарында зарыл деп эсептеген убактылуу чараларды, ошол Макулдашып жаткан мамлекет анын чындап эле апатрид экендигин жана ага каршы мындай чараларды колдонуу улуттук коопсуздуктун таламдарында зарыл экендиги аныкталганга чейин эле көрүү укугунан ажыратпайт.

10-берене — Жашап туруунун үзгүлтүксүздүгү

Эгерде апатрид экинчи дүйнөлүк согуш учурунда депортацияланып, Макулдашып жаткан мамлекеттердин бирине жөнөтүлүп, ошол жерде жашап жаткан болсо, анда мындай мажбурланып жашаган убакыт бул аймактын чегинде мыйзамдуу жашоо катары каралат.

Эгерде апатрид экинчи дүйнөлүк согуш маалында Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагынан депортацияланып, ушул Конвенция күчүнө киргенге чейин туруктуу жашоого жайгашуу максатында ошол жерге кайтса, анда мындай депортациялоого чейин жана кийин жашаган

мезгили жашап туруунун үзгүлтүксүздүгү талап кылынган учурларда бир үзгүлтүксүз мезгил катары каралат.

11-берене — Апатриддер-деңизчилер

Эгерде Макулдашып жаткан мамлекеттердин биринин желеги астында сүзүп жүргөн кемелердин экипажында кызмат өтөгөн адамдар апатрид болуп саналса, анда бул мамлекет өзүнүн аймагына бул адамдарды жайгаштырууга жана аларга жол жүрүү документтерин берүүгө же кандайдыр бир башка өлкөдө жайгашуусун жеңилдетүү максатында аймагына кирүүгө убактылуу укук берүүгө ыктаган мамиле кылат.

II ГЛАВА. УКУКТУК МАКАМЫ

12-берене — Жеке макамы

Апатриддин жеке макамы анын домицил өлкөсүнүн мыйзамдары же, алар жок болсо, жашаган өлкөсүнүн мыйзамдары менен аныкталат.

Апатрид өзүнүн жеке макамына байланыштуу мурда алган укуктар, атап айтканда, никеге туруудан келип чыккан укуктар, зарылдык болсо, ошол мамлекеттин мыйзамдарында каралган формалдуу эрежелер аткарылган учурда жана тийиштүү укук бул адам апатрид болбосо ушул мамлекеттин мыйзамдары тарабынан таанылган укуктардын бири болгон шарттарда Макулдашып жаткан мамлекеттер тарабынан сакталат.

13-берене — Кыймылдуу жана кыймылсыз мүлк

Макулдашып жаткан мамлекеттер кыймылдуу жана кыймылсыз мүлккө, ошондой эле алар менен байланышкан укуктарга ээ болууда, ошондой эле кыймылсыз жана кыймылдуу мүлккө тиешелүү ижара жана башка келишимдерди түзүү боюнча апатриддерге мүмкүн кыйла ылайыктуу, ушундай эле жагдайларда чет өлкөлүктөр пайдаланган шарттардан кем болбогон шарттарды түзүшөт.

14-берене — Автордук жана өндүрүштүк укуктар

Ойлоп табууга, чиймелерге жана моделдерге, соода маркаларына, фирманын аталышына жана адабий, көркөм жана илимий чыгармаларга

карата өндүрүштүк укуктарды коргоо боюнча белгилей турган болсок, апатриддердин жашаган жери болгон өлкөдө алардын бул укуктары ушул мамлекеттин жарандарынын тийиштүү укуктары кандай корголсо, ошондой эле корголот. Каалагандай башка Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында алардын мындай укуктары жашаган жери болгон өлкөнүн жарандарынын укуктары корголгондой эле корголот.

15-берене — Ассоциациялардын укугу

Макулдашып жаткан мамлекеттер саясий мүнөзгө ээ болбогон жана пайда көрүү максатын көздөбөгөн ассоциацияларга жана кесиптик союздарга карата алардын аймагында мыйзамдуу жашаган апатриддерге, ушундай эле жагдайлардагы чет мамлекеттин жарандарынын абалына ылайык келген кыйла жагымдуу абалды түзүп берет.

16-берене — Сотко кайрылуу укугу

Ар бир апатрид бардык Макулдашып жаткан мамлекеттердин аймактарында сотторго эркин кайрылуу укугуна ээ болуп саналат. Адатта жашаган жери жайгашкан Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында ар бир апатрид сотко кайрылуу укугуна ээ, анын ичинде юридикалык жардам алуу жана соттук чыгымдарды төлөөнү камсыздоодон бошотуу жаатында жарандар кандай шарттан колдонсо, ошондой эле шарттан колдонушу керек. Ар бир апатридге ал өзү жашаган өлкөдөн тышкаркы бардык башка өлкөлөрдө 2-пунктта аталган маселелер боюнча ал жашаган өлкөнүн жарандарына берилгендей эле мүмкүндүктөр берилет.

III ГЛАВА.

КИРЕШЕ АЛЫП КЕЛГЕН ИШТЕР

17-берене — Жалданып иштөө

Макулдашып жаткан мамлекеттер алардын аймагында мыйзамдуу жашаган апатриддерге, ошондой эле алардын жалданып иштөө укуктарына карата ушундай эле жагдайларда чет мамлекеттердин жарандары колдонуп жаткандай эле ылайыктуу укуктук абал түзүшөт. Макулдашып жаткан мамлекеттер бардык апатриддердин, анын ичинде, негизинен, алардын аймагына жумушчу күчүн тартып келүү программасын аткаруу тартибинде же иммиграция пландарына ылайык келген апатриддердин жалданып иштөө боюнча укуктарын

жарандардын укуктары менен теңдөө мүмкүнчүлүгүнө ыктуулук менен мамиле кылышат.

18-берене — Өз ишканасында иштөө

Макулдашып жаткан мамлекеттер алардын аймагында мыйзамдуу жашаган апатриддерге өз алдынча айыл чарбасы, өндүрүш, кол өнөрчүлүк жана соода менен алектенүү, ошондой эле соода жана өндүрүштүк шериктештиктерди уюштуруу укугуна карата, балким, кыйла ылайыктуу, ушундай эле жагдайларда чет өлкөлүктөр пайдаланган абалдан кем болбогон шарттарды түзүшөт.

19-берене — Эркин кесиптер

Ар бир Макулдашып жаткан мамлекет алардын аймагында мыйзамдуу жашаган жана ушул мамлекеттин компетенттүү бийлиги тааныган диплому бар, эркин кесиптер менен алектенүүнү каалаган апатриддерге мүмкүн кыйла ылайыктуу, ушундай эле жагдайларда чет өлкөлүктөр пайдаланган абалдан кем болбогон шарттарды түзүшөт.

IV ГЛАВА. СОЦИАЛДЫК КАМКОРДУК

20-берене — Ченазык тутуму

Таңкыс болгон азык-түлүктөрдү жалпы бөлүштүрүүнү жөнгө салган жана жалпы калк үчүн милдеттүү болгон ченазык тутуму апатриддерге карата жарандар менен бирдей негизде колдонулат.

21-берене — Турак-жай маселеси

Турак-жай маселеси мыйзамдар же токтомдор менен жөнгө салынганына же мамлекеттик бийликтин көзөмөлүндө болгонуна байланыштуу Макулдашып жаткан мамлекеттер алардын аймагында мыйзамдуу жашаган апатриддерге, балким, кыйла ылайыктуу, ушундай эле жагдайларда чет өлкөлүктөр пайдаланган абалдан кем болбогон шарттарды түзүшөт.

22-берене — Элге билим берүү

Макулдашып жаткан мамлекеттер баштапкы билим берүү маселеси боюнча апатриддерге жарандар үчүн түзүлгөн укуктук абал кандай болсо, ошондой эле шарттарды түзөт.

Баштапкыдан тышкары, элге билим берүүнүн башка түрлөрүнө, анын ичинде окуу мүмкүнчүлүгү, чет өлкөлүк аттестаттарды, дипломдорду жана даражаларды таануу, окуу укугу үчүн төлөмдөрдөн жана жыйымдардан бошотуу, ошондой эле стипендияларды берүү боюнча Макулдашып жаткан мамлекеттер апатриддерге, балким, кыйла ылайыктуу, ушундай эле жагдайларда чет өлкөлүктөр пайдаланган абалдан кем болбогон шарттарды түзүшөт.

23-берене — Өкмөттүк жардам

Макулдашып жаткан мамлекеттер алардын аймагында мыйзамдуу жашаган апатриддерге өкмөттүк жардам жана колдоо боюнча өз жарандары пайдаланган абалдай эле шарттарды түзүшөт.

24-берене — Эмгек мыйзамдары жана социалдык камсыздоо

Макулдашып жаткан мамлекеттер алардын аймагында мыйзамдуу жашаган апатриддерге төмөнкүлөргө карата өз жарандары пайдалангандай эле шарттарды түзүшөт:

- a) эмгек үчүн сый акы, үй-бүлөсүнө жөлөк пул, эгерде мындай жөлөк пулдар эмгек, жумуш күнүнүн узактыгы, ченемден тышкары иштөө, акы төлөнүүчү өргүүлөр, үйдө иштөөнүн чектөөлөрү, жалданып иштеген жактардын минималдуу жашы, окуучулук же кесиптик даярдык, аялдардын жана өспүрүмдөрдүн эмгеги, жамааттык келишимдердин артыкчылыктары менен пайдалануу үчүн сый акынын бөлүгү болуп саналса, анткени бул маселелер мыйзамдар же токтомдор менен жөнгө салынат же административдик бийлик тарабынан көзөмөлгө алынат;
- b) социалдык камсыздоону (иштеген жеринде болгон кырсыктарга, кесиптик ооруларга, энеликке, ооруга, майыптуулукка, карылыкка, өлүмгө, жумушсуздукка тиешелүү мыйзам жоболору, социалдык камсыздоо тутуму менен каралган ички мыйзамдарга жана токтомдорго ылайык үй-бүлөгө жана башка учурларга карата милдеттер) төмөнкү чектөөлөр менен:

алынган укуктарды жана алуу процессиндеги укуктарды сактоонун тиешелүү тартиби болушу мүмкүн;

жашаган өлкөнүн мыйзамдары жана буйруктары мамлекеттик каражаттардын эсебинен төлөнгөн толук же жарым жартылай жөлөк пулду жана толук кандуу пенсия алуу үчүн талап кылынган төгүмдөргө карата бардык шарттарды аткарбаган жактарга төлөнүүчү жөлөк пулдарды алуунун атайын тартибин камтышы мүмкүн.

Иштеген жеринде кырсыктын же кесиптик оорунун натыйжасында апатриддин өлүмү үчүн кенемте алуу укугуна пайда алуучунун Макулдашып жаткан мамлекеттердин аймагында жашабаганы таасирин тийгизбейт.

Макулдашып жаткан мамлекеттер социалдык камсыздоого карата алынган укуктарды жана алуу процессиндеги укуктарды сактоо жөнүндө өз алдынча түзүлгөн же келечекте түзүлүшү мүмкүн болгон макулдашуулардан келип чыккан артыкчылыктар апатриддерге, жогоруда аталган макулдашууларга кол койгон мамлекеттердин жарандарына карата колдонулган шарттарды сактоо менен гана көрсөтүлөт.

Макулдашып жаткан мамлекеттер апатриддерге каалаган учурда ушул Макулдашып жаткан мамлекеттердин жана келишимге кирбеген мамлекеттердин ортосунда күчүндө болушу мүмкүн болгон мындай макулдашуулардан келип чыккан артыкчылыктарды берүү маселесине ыктуулук менен мамиле кылышат.

V ГЛАВА.

АДМИНИСТРАТИВДИК ЧАРАЛАР

25-берене - Административдик көмөктөшүү

Апатриддер тарабынан кандайдыр бир укукту колдонуусу, ушул апатриддер кайрыла албаган чет мамлекеттин бийлигинин көмөктөшүүсүн талап кылганда, жогоруда аталган апатриддер аймагында жашаган Макулдашып жаткан мамлекеттер мындай көмөктөшүү өздөрүнүн бийликтери тарабынан көрсөтүлүшү үчүн чара көрүшөт.

Бийлик же 1-пунктта эскертилген бийликтер чет өлкөлүктөргө бийлик же алар жарандары болуп саналган мамлекеттердин бийлиги аркылуу берилген документтер жана күбөлүктөр менен апатриддерди камсыз кылышат же өздөрүнүн көзөмөлү астында камсыздашат.

3. Мындай тартипте берилген документтер жана күбөлүктөр чет өлкөлүктөргө бийлик тарабынан же жарандары болуп саналган мамлекеттердин бийликтери аркылуу берилген расмий документтерди алмаштырат жана алар анык эмес экени далилденмейинче анык деп таанылышат.

Колунда жок жактарга көрсөтүлгөн өзгөчө жеңилдетүүлөрдү берүү учурларын кошпогондо, ушул беренедө эскертилген кызмат көрсөтүүлөр үчүн акы алынышы мүмкүн; бирок мындай акы орточо болот жана ушул сыяктуу кызматтар үчүн жарандардан алынган акыга ылайык келет.

Бул берененин жоболорунун 27 жана 28-беренелердин жоболоруна тиешеси жок болуп саналат.

26-берене — Ары-бери жүрүү эркиндиги

Ар бир Макулдашып жаткан мамлекет анын аймагында мыйзамдуу жашаган апатридке, негизинен, ушул эле жагдайларда чет өлкөлүк жарандарга карата колдонулуучу бардык эрежелерди сактоо шартында, анын аймагынын чегинде жашаган жерин тандоо жана эркин жүрүү укугун берет.

27-берене — Өздүк күбөлүгү

Макулдашып жаткан мамлекеттер алардын аймагында жайгашкан жана анык жолдо жүрүү документтери жок болгон апатриддерге өздүк күбөлүктөрүн беришет.

28-берене — Жолдо жүрүү документтери

Макулдашып жаткан мамлекеттер алардын аймагында мыйзамдуу жашаган апатриддерге алардын аймагынан тышкары жолдо жүрүү үчүн жол жүрүү документтерин тапшырышат, анткени буга мамлекеттик коопсуздуктун жана коомдук тартиптин жүйөлүү себептери тоскоолдук кылбайт; мындай документтерге карата ушул Конвенцияга тиркегелген эрежелердин жоболору колдонулат. Макулдашып жаткан мамлекеттер мындай жол жүрүү документтерин алардын аймагында жашаган каалаган апатридке бере алат; алар, негизинен, мыйзамдуу жашаган өлкөсүндө жол

жүрүү документин алууга мүмкүнчүлүгү жок болгон, алардын аймагында жашаган апатриддерге ушул сыяктуу жол жүрүү документтерин берүү тууралуу маселесине ыктуулук менен мамиле жасашат.

29-берене — Салыктар

Макулдашып жаткан мамлекеттер апатриддерге, окшош шарттарда өз жарандарына салынган же салынышы мүмкүн болгондордон жогору же тышкары эч бир салыктарды, жыйымдарды же алымдарды салышпайт.

Мурдагы пункттун жоболору эч бир убакытта апатриддерге карата чет өлкөлүк жарандарга административдик документтерди, анын ичинде өздүк күбөлүктөрүн тапшыруу үчүн жыйымдарга тиешелүү мыйзамдарды жана токтомдорду колдонууну жокко чыгарбайт.

30-берене — Мүлктү ташып чыгуу

Макулдашып жаткан мамлекеттер өздөрүнүн мыйзамдарына жана токтомдоруна ылайык, апатриддерге алардын аймагына өзү менен кошо ташып келген мүлктү, отурукташуу үчүн кирүү укугу берилген бөлөк өлкөгө ташып чыгууга уруксат беришет.

Макулдашып жаткан мамлекеттер кирүүгө укук берилген башка өлкөлөрдө отурукташуу үчүн зарыл болгон мүлктү, мүлк кайсы жерде гана болбосун, ташып чыгууга уруксат берүү жөнүндө апатриддин өтүнүчүнө ыктуулук менен мамиле жасайт.

31-берене — Чыгарып жиберүү

Макулдашып жаткан мамлекеттер алардын аймагында мыйзамдуу жашап жаткан апатриддерди, мамлекеттик коопсуздукту же коомдук тартипти бузууга байланышкан жүйөсү болбосо, аймагынан чыгарып жибербейт.

Мындай апатриддерди чыгарып жиберүү сот тартибинде чыгарылган чечимдерди аткаруу жагдайында гана жүргүзүлөт. Буга мамлекеттик коопсуздуктун жүйөлүү эске алуулары тоскоолдук кылган учурларды кошпогондо, апатриддерге өзүн актаган далилдерди көрсөтүү жана тиешелүү инстанцияларда же тиешелүү инстанциялар менен өзгөчө дайындалган жактын же жактардын алдында даттануу укугу, ошондой эле мындай максаттар үчүн өзүнө өкүл алууга укуктар берилет.

Макулдашып жаткан мамлекеттер мындай апатриддерге башка өлкөгө кирүүгө мыйзамдуу укук алуу үчүн жетиштүү мөөнөт берет. Макулдашып жаткан мамлекеттердин бул мөөнөттүн ичинде зарыл деп эсептеген ички мүнөздөгү чараларды колдонуу укугу болот.

32-берене — Натурализация (Жарандык берүү)

Макулдашып жаткан мамлекеттер апатриддердин ассимиляциясын жана жарандыкка алуусун мүмкүн болушунча жеңилдетет. Негизинен, алар жарандык берүү боюнча иш кагаздарды жүргүзүүнү тездетүү жана буга байланыштуу жыйымдарды жана чыгымдарды азайтуу мүмкүнчүлүгү үчүн болгон аракетин жумшашат.

VI ГЛАВА. КОРУТУНДУ ЖОБОЛОР

33-берене — Улуттук мыйзамдык актылар жөнүндө маалыматтар

Макулдашып жаткан мамлекеттер ушул Конвенцияны ишке киргизүү максатында чыгарган мыйзамдардын жана токтомдордун текстин Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысына кабарлашат.

34-берене — Талаштарды чечүү

Ушул Конвенцияны түшүндүрүү жана колдонуу боюнча анын катышуучуларынын ортосунда пайда болгон, башка жолдор менен чечилиши мүмкүн болбогон бардык талаштар, талашып жаткан тараптардын талабы боюнча Эл аралык сотко өткөрүлүп берет.

35-берене — Кол коюу, ратификациялоо жана кошулуу

Ушул Конвенция кол коюу үчүн Бириккен Улуттар Уюмунун Борбордук мекемелеринде 1965-жылдын 31-декабрына чейин ачык болот.

Ушул Конвенция төмөнкүлөрдүн атынан кол коюу үчүн ачык болот:

- a) Бириккен Улуттар Уюмунун каалаган мүчө-мамлекетинин;
- b) апатриддердин макамы жөнүндө маселе боюнча Бириккен Улуттар Уюмунун конференциясына катышууга чакыруу алган каалаган башка мамлекеттин; жана

с) Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясы кол коюуну жана ага кошулууну сунуш кылган каалаган мамлекеттин.

Бул Конвенция ратификацияланат жана ратификациялоочу грамоталар Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысына сактоого өткөрүлөт.

Бул Конвенция ушул берененин 2-пунктунда эскертилген мамлекеттер үчүн кошулуу үчүн ачык болот. Кошулуу Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысында кошулуу жөнүндө актты депонирлөө жолу менен жүргүзүлөт.

36-берене — Конвенцияны аймактык колдонуу жөнүндө токтом

Каалаган мамлекет Конвенцияга кол коюуда же аны ратификациялоодо же ага кошулууда ушул Конвенциянын иш-аракети эларалык кызматташуу багытында ушул мамлекет жоопкерчилик тарткан аймактын бардыгына же бөлүгүнө жайылтылат деп билдирүүгө тийиш. Мындай билдирүү Конвенция ушул мамлекет үчүн күчүнө кирген датадан тартып күчүнө кирет деп эсептелинет.

Кийинки каалаган учурда Конвенциянын аракетинин мындай жайылуусу Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысына даректелген кабарлоо аркылуу жарыяланышы зарыл, жана Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысы ушул кабарлоону алган учурдан токсонунчу күнү күчүнө кирет, же болбосо, эгерде бул акыркы дата кыйла кеч болуп саналса, Конвенция ушул мамлекет үчүн күчүнө кирген күндөн тартып күчүнө кирди деп эсептелинет.

Кол коюуда, ратификациялоодо же кошулууда ушул Конвенция жайылтылбаган аймактарга карата, ар бир кызыкдар мамлекет конституциялык мүнөздөгү себептер боюнча зарыл болгон жерде мындай аймактардын өкмөттөрүнүн макулдугу менен мындай аймактарга ушул Конвенциянын колдонушун жайылтуу үчүн зарыл болгон чараларды көрүү мүмкүнчүлүктөрү жөнүндө маселени карап чыгат.

37-берене — Федеративдүү мамлекеттер жөнүндө токтомдор

Федеративдик же унитардык эмес типтеги мамлекеттерге карата төмөнкү жоболор колдонулат:

а) ушул Конвенциянын федералдык мыйзам чыгаруу бийлигинин юрисдикциясына кирген беренелерине карата федералдык өкмөттүн милдеттенмелери федералдык мамлекет болуп

саналбаган ушул Конвенцияда тараптардын милдеттерине көрсөтүлгөн чекте ылайык келишет;

b) федерациянын конституциялык түзүмүнө ылайык мыйзам актыларын кабыл алууга милдеттүү эмес штаттардын, провинциялардын же кантондордун федерациясына кирген мыйзам чыгаруучу юрисдикциясына кирген ушул Конвенциянын беренелерине карата федералдык өкмөт аталган беренелер тууралуу штаттардын, провинциялардын жана кантондордун тиешелүү бийликтерин, өзүнүн жакшы пикири менен коштоп билдирүү жөнөтөт;

c) ушул Конвенциянын тарабы болуп саналган федеративдик мамлекеттер, каалаган башка Макулдашып жаткан мамлекеттин Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысы аркылуу тапшырылган талаптары боюнча Конвенциянын каалаган конкреттүү жобосуна карата бул жобо мыйзамдуу же башка жол менен канчалык деңгээлде ишке ашырылганын көрсөтүү менен федерацияда жана анын түзүмдүк бөлүктөрүндө колдонулуп жаткан мыйзамдар жана практикалар тууралуу маалымкат беришет.

38-берене — Эскертүүлөр

Кол коюуда, ратификациялоодо же кошулууда каалаган мамлекет Конвенциянын беренелерине, 1, 3, 4, 16 (1) жана 33 – 42-беренелерди кошпогондо, эскертүүлөрдү киргизе алат.

Ушул берененин 1-пунктуна ылайык эскертүү киргизген каалаган мамлекет каалаган учурда Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысына бул тууралуу кабарлап, киргизген эскертүүсүнөн баш тарта алат.

39-берене — Күчүнө кирүү

Ушул Конвенция алтынчы ратификациялоочу грамотаны же кошулуу жөнүндө акты сактоого өткөрүлгөн күндөн тарта токсонунчу күнү күчүнө кирет.

Конвенцияны ратификациялаган же алтынчы ратификациялоочу грамотаны же кошулуу жөнүндө актыны сактоого өткөргөндөн кийин ага кошулган бардык мамлекеттер үчүн Конвенция тиешелүү мамлекет өзүнүн ратификациялоочу грамотасын же кошулуу жөнүндө актын сактоого өткөргөн күндөн тартып токсонунчу күнү күчүнө кирет.

40-берене — Денонсация (жокко чыгаруу)

Каалаган Макулдашып жаткан мамлекет каалаган учурда бул Конвенцияны Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысынын наамына кабарлоо аркылуу жокко чыгара алат.

Мындай жокко чыгаруу тиешелүү Макулдашып жаткан мамлекет үчүн Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысы кабарлоо алган күндөн бир жыл өткөндөн кийин күчүнө кирет.

Билдирүү жасаган же 36-берененин негизинде кабарлоо жөнөткөн каалаган мамлекет, андан кийинки каалаган убакытта, Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысынын наамына кабарлоо аркылуу Башкы катчы аталган кабарлоону алгандан кийин бир жыл өткөндө Конвенция тиешелүү аймакка жайылтылбайт деп билдирүү жасай алат.

41-берене — Кайра карап чыгуу

Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысынын атына билдирүү жасоо менен каалаган Макулдашып жаткан мамлекет каалаган учурда ушул Конвенцияны кайра карап чыгууну талап кыла алат.

Эгерде мындай талаптарга байланыштуу кандайдыр бир чараларды көрүү зарыл болсо, Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясы тиешелүү чараларды сунуштайт.

42-берене — Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысы тарабынан жөнөтүлүүчү билдирүүлөр

Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысы Бириккен Улуттар Уюмунун бардык мүчөлөрүнө жана 35-беренедө эскерилген, анын мүчөлөрү болуп саналбаган мамлекеттерге төмөнкүлөр тууралуу билдирет:

- a) 35-беренедө каралган кол коюулар, ратификациялар жана кошулуулар жөнүндө;
- b) 36-беренедө каралган билдирүүлөр жана кабарлоолор жөнүндө;
- c) 38-беренедө каралган эскертүүлөр жана эскертүүлөрдөн баш тартуулар жөнүндө;
- d) 39-беренеге ылайык ушул Конвенция күчүнө кирген күн жөнүндө;
- e) 40-беренедө каралган жокко чыгаруулар жана кабарлоолор жөнүндө;

f) 41-берененин негизинде келип түшкөн кайра кароонун талаптары жөнүндө.

ЖОГОРУДА БЕРИЛГЕНДЕРДИ ЫРАСТАП, төмөндө кол койгондор, тиешелүү түрдө ыйгарым укуктарга ээ болуу менен, өздөрүнүн өкмөттөрүнүн атынан ушул Конвенцияга кол коюшту.

Бир миң тогуз жүз элүү төртүнчү жылдын жыйырма сегизинчи август күнү Нью-Йоркто бир нускада ТҮЗҮЛДҮ, англис, испан жана француз тексттери бирдей аутенттүү болуп саналат; бул нуска Бириккен Улуттар Уюмунун архивинде сактоого өткөрүлөт жана анын күбөлөндүрүлгөн көчүрмөлөрү Бириккен Улуттар Уюмунун бардык мүчөлөрүнө жана анын мүчөсү болуп саналбаган, 35-беренедө аталган мамлекеттерге өткөрүлүп берилет.

ЖАРАНСЫЗДЫКТЫ АЗАЙТУУ ЖӨНҮНДӨ КОНВЕНЦИЯ

БИРИККЕН УЛУТТАР УЮМУНУН КОНВЕНЦИЯСЫ

1961-жылдын 30-августу Макулдашып жаткан мамлекеттер,

Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясы 1954-жылы 4-декабрда кабыл алган 896-Резолюциясына ылайык аракеттенип, эл аралык макулдашуулар менен жарансыздыкты кыскартууну каалоону эске алып,

төмөнкүлөр тууралуу макулдашты:

1-берене

1. Макулдашып жаткан мамлекет анын аймагында төрөлгөн жана жарандык берилбесе жарандыгы жок калып кала турган адамга өзүнүн жарандыгын берет. Мындай жарандык төмөнкү учурларда берилет:

a) төрөлгөндө, мыйзамдын күчү менен, же

b) мамлекеттин мыйзамына ылайык, кызыкдар жактын өтүнүчү же анын атынан иш алпарган тараптын тийиштүү бийликке берилген өтүнүчтүн негизинде. Ушул берененин 2 - пунктунун жоболорун эске алуу менен мындай өтүнүчтөр четке кагылбайт.

Ушул пункттун «b» пунктчасына ылайык, өз жарандыгын берүүнү караган Макулдашып жаткан мамлекет, мамлекеттин мыйзамы менен белгилениши мүмкүн болгон мындай жаш куракта жана мындай шарттарды эске алуу менен мыйзамга ылайык өз жарандыгын берүүнү да карай алат.

2. Макулдашып жаткан мамлекет ушул берененин 1 - пунктунун «b» пунктчасына ылайык жана төмөнкү бир же бир нече шарттар боюнча өзүнүн жарандыгын бериши мүмкүн:

- a) Өтүнүч Макулдашып жаткан мамлекет тарабынан белгиленген мезгил ичинде, он сегиз жаштан кечиктирбей жана жыйырма бир жаштан ашпаган мезгилде берилиши керек, ошол эле учурда кызыкдар адамдын буга мыйзамдуу уруксат алуу үчүн өз алдынча өтүнүч келтирүүгө кеминде бир жылдык мөөнөтү болууга тийиш;
 - b) кызыкдар адам адатта Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында, ушул мамлекет тарабынан белгиленген мезгилдин ичинде жашайт, мында бул мезгил түздөн түз өтүнүч бергенге чейин беш жылдан ашпаган же жалпысынан он жылдан ашпаган убакытты түзүшү шарт;
 - c) кызыкдар адам мамлекеттик коопсуздукка каршы укук бузгандыгы үчүн соттолгон эмес жана ага карата жазык айыбы боюнча беш же андан көп жылдык мөөнөткө эркинен ажыратуу өкүмү чыгарылган эмес;
 - d) кызыкдар адам дайыма апатрид болуп келген.
3. Ушул берененин 1 «b» жана 2-пункттарынын жоболоруна карабастан, Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында, энеси ушул мамлекеттин жарандыгына ээ болгон, никеде төрөлгөн наристе, төрөлгөндө ушул жарандыкка ээ болот, болбосо ал жарандыгы жок калмак.
4. Макулдашып жаткан мамлекет жарандыгы жок кала турган жана Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында төрөлүп, анын жарандыгын алууга мүмкүнчүлүгү болбогон, өтүнүч берүү жаш курагынан өтүп кеткенине байланыштуу, же талап кылган жашоо шарттарын аткарбаган, ошол адам төрөлгөндө ата-энесинин бири жогоруда аталган Макулдашып жаткан мамлекеттердин биринин жарандыгына ээ болгон адамга өз жарандыгын берет. Эгерде анын ата-энеси ал төрөлгөн учурда эки башка жарандыкта болсо, кызыкдар адам атасынын жарандыгын же энесинин жарандыгын алуу тууралуу маселе Макулдашып жаткан мамлекеттин улуттук мыйзамынын негизинде аныкталат. Эгерде мындай жарандыкты алуу үчүн өтүнүч зарыл болсо, анда андай өтүнүч арыз берүүчү же анын атынан мамлекеттин улуттук мыйзамынын талаптарына ылайык тиешелүү бийлик органына берилүүгө тийиш. Ушул берененин 5-пунктунун жоболорун эске алуу менен мындай өтүнүчтөр четке кагылууга жатпайт.
5. Макулдашып жаткан мамлекет өзүнүн жарандыгын ушул берененин 4-пунктунун жоболоруна ылайык, төмөнкүдөй бир же бир нече шарттардын негизинде бере алат:

- а) Өтүнүч арыз берүүчү жыйырма үч жашка чыга электе, Макулдашып жаткан мамлекет тарабынан белгиленген мезгилде берилет.
- б) Кызыкдар адам Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында ушул мамлекет тарабынан белгиленген жана тикелей өтүнүч берүүнүн алдында үч жылдан ашпаган мезгил бою туруктуу жашап келет.
- с) Кызыкдар адам дайыма апатрид болуп келген.

2-берене

Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында табылган таштанды бала, туулган жери аныкталбаса, ушул мамлекеттин жарандыгына ээ болгон ата- энеден ушул аймакта туулган деп болжолдонот.

3-берене

Ушул Конвенцияга ылайык макулдашып жаткан мамлекеттердин милдеттенмелерин аныктоо максатында суу кемесинде же учуучу аппаратта төрөлсө, ушул суу кемеси кайсы өлкөнүн желеги астында сүзүп жүрсө, ошол мамлекеттин аймагында же ушул учуучу аппарат кайсы мамлекеттин аймагында катталган болсо, ошол мамлекеттин аймагында болгон деп эсептелинет.

4-берене

Макулдашып жаткан мамлекет ансыз жарандыгы жок кала турган, анын аймагында төрөлгөн адамга, ошол адам төрөлгөн учурда анын ата- энесинин бири ушул мамлекеттин жараны болгон шартта өз жарандыгын берет. Эгерде анын ата-энесинин ал төрөлгөн учурда эки башка жарандыгы болсо, кызыкдар адамдын атасынын же энесинин жарандыгын алышы жөнүндөгү маселе ушул Макулдашып жаткан мамлекеттин улуттук мыйзамынын негизинде аныкталат. Ушул пункттун жоболоруна ылайык жарандык төмөнкү учурларда берилет:

- а) төрөлгөндө, мыйзамдын күчү менен, же
- б) мамлекеттин мыйзамына ылайык кызыкдар жактын же анын атынан тиешелүү бийликтерге өтүнүч боюнча. Ушул берененин 2-пунктунун жоболорун эске алуу менен мындай өтүнүчтөр четке кагылбайт.

1. Макулдашып жаткан мамлекет ушул берененин 1-пунктунун «б» пунктчасына ылайык өзүнүн жарандыгын берүүнү төмөнкү бир же бир нече шарттарга таянып чече алат:

а) Өтүнүч арыз берүүчү жыйырма үч жашка чыга электе, Макулдашып жаткан мамлекет тарабынан белгиленген мезгилде берилет.

б) Кызыкдар адам Макулдашып жаткан мамлекеттин аймагында ушул мамлекет тарабынан белгиленген жана тикелей өтүнүч берүүнүн алдында үч жылдан ашпаган мезгил бою туруктуу жашап келет.

с) Кызыкдар адам дайыма апатрид болуп келген.

5-берене

1. Эгерде Макулдашып жаткан мамлекеттин мыйзамы никелешүү, никени бузуу, мыйзамдаштыруу, таануу же асырап алуу сыяктуу жеке макамындагы кандайдыр бир өзгөрүүлөрдүн натыйжасында жарандыгын жоготууну караса, мындайча жарандыкты жоготуу башка жарандыкты алуу шарты менен аткарылат.

2. Эгерде Макулдашып жаткан мамлекеттин мыйзамына ылайык никеси жок төрөлгөн бала тууганчылык байланыштарды таануунун натыйжасында ушул өлкөнүн жарандыгынан ажыраса, ал тиешелүү бийликтерге жазуу жүзүндөгү өтүнүч берүү жолу менен бул жарандыгын калыбына келтирүү мүмкүнчүлүгү берилет; мындай өтүнүчтү берүүнү белгилеген шарттар ушул Конвенциянын 1-беренесинин 2-пунктунда берилген шарттардан катуу болбоого тийиш.

6-берене

Эгерде Макулдашып жаткан мамлекеттин мыйзамы ушул мамлекеттин жарандыгынан кандайдыр бир адамды ажыратуунун же жоготуунун натыйжасында, ушул адамдын жубайы же балдары жарандыгын жоготушун караса, мындайча жарандыкты жоготуу башка жарандыкты алуу шарты менен аткарылат.

7-берене

1. а) Эгерде Макулдашып жаткан мамлекеттин мыйзамы жарандыктан баш тартууга уруксат берсе, эгерде тиешелүү жаран башка жарандыкты албаса, мындай баш тартуу жарандыкты жоготуунун жыйынтыгы болбоого тийиш.

б) Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясы тарабынан 1948-жылы 10-декабрда жактырылган Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 13 жана 14-беренелеринде берилген принциптерге ылайык келбеген учурларда ушул пункттун «а» пунктчасынын жоболору колдонулбайт.

2. Кандайдыр бир чет мамлекетте жарандык алууну каалаган Макулдашып жаткан мамлекеттин жараны, эгерде ушул чет мамлекеттин жарандыгын же бул тууралуу тиешелүү ырастамасын албаса, өз жарандыгын жоготпойт.
3. Ушул берененин 4 жана 5-пункттарынын жоболоруна ылайык, Макулдашып жаткан мамлекеттин жараны апатрид болуу үчүн, чыгып кетүүнүн, чет өлкөдө болуунун, катталбай калуунун натыйжасында же башка ушул сыяктуу негиздер боюнча өзүнүн жарандыгын жоготпойт.
4. Жарандык алган жак, эгерде ал өз жарандыгын сактап калуу ниети жөнүндө бийликке билдирбей калган учурда, Макулдашып жаткан мамлекеттин мыйзамына ылайык үзгүлтүксүз жети жылдан кем эмес мезгилдин ичинде чет өлкөдө жашагандыгына байланыштуу жарандыгын жоготот.
5. Макулдашып жаткан мамлекеттин ушул мамлекеттин аймагынан тышкары төрөлгөн жараны, эгерде аталган мезгилдин ичинде ушул Мамлекеттин аймагында жашаса же тиешелүү бийлик органдарында катталса, ушул Мамлекеттин мыйзамы бул жактын жарандыгын жашы жеткенден кийин бир жыл өткөнгө чейин сактап калат.
6. Ушул беренедө сөз кылынган шарттардан тышкары, эгерде мындай жоготууга ушул Конвенциянын кандайдыр бир жоболору менен тикелей тыюу салынбаганына карабастан, анын апатрид болуп калышына алып келе турган болсо, ал адам Макулдашып жаткан мамлекеттин жарандыгын жоготпойт.

8-берене

1. Макулдашып жаткан мамлекет, эгерде мындай ажыратуу аны апатридге айландырса, ал адамды жарандыгынан ажыратпайт.
2. Ушул берененин 1-пунктунун жоболоруна карабастан, адам Макулдашып жаткан мамлекеттин жарандыгынан төмөнкү учурларда ажыратылышы мүмкүн:

- a) 7-берененин 4 жана 5-пункттарына ылайык жарандыкты жоготууга жол берилген жагдайларда;
 - b) эгерде жарандык жалган маалыматтарды берүүнүн натыйжасында же алдоонун натыйжасында алынган болсо.
3. Ушул берененин 1-пунктунун жоболоруна карабастан, эгерде кол коюуда, ратификациялоодо же кошулууда ал учурда өзүнүн улуттук мыйзамы менен каралган төмөнкү бир же бир нече негиздер боюнча жарандыктан ажыратуу укугун калтырууну көрсөтсө, каалаган Макулдашып жаткан мамлекет каалаган адамды өз жарандыгынан ажыратуу укугун сактап кала алат:
- a) ушул Макулдашып жаткан мамлекетке берилгендик милдетине карама-каршы чыгуу менен тийиштүү адам:
 - i. Макулдашып жаткан мамлекеттин түздөн-түз тыюу салуусун тоготпой, башка мамлекетке кызмат көрсөтсө же кызмат көрсөтүүсүн улантса, же башка мамлекеттен сыйлык алса же алуусун улантса, же
 - ii. ушул Мамлекеттин жашоо кызыкчылыктарына олуттуу зыян келтирген жүрүм-турумда болсо;
 - b) тийиштүү адам башка мамлекетке ант берсе же башка мамлекетке берилгендиги жөнүндө расмий билдирүү жасаса, же Макулдашып жаткан мамлекетке берилгендиктен баш тартууга белсенгендигинин белгилүү бир далилдерин берсе.
4. Макулдашып жаткан мамлекет, тийиштүү адам үчүн ишти сот же башка көз карандысыз мекеме тарабынан адилеттүү териштирүүгө укугун караган мыйзамга ылайык аракеттенген учурларын кошпогондо, ушул берененин 2 жана 3-пунктуна ылайык жол берилген жарандыктан ажыратуу укугун жүзөгө ашырбоого тийиш,

9-берене

Макулдашып жаткан мамлекет эч бир адамды же адамдардын тобун расалык, этностук, диний же саясий негиздер боюнча жарандыгынан ажыратпоого тийиш.

10-берене

1. Макулдашып жаткан мамлекеттердин ортосундагы аймакты өткөрүп берүүнү караган каалагандай келишим, бул өткөрүп берүүнүн натыйжасында эч ким апатрид болуп калбайт деген кепилдигин берген жоболорду камтышы зарыл. Макулдашып жаткан мамлекет ушул Конвенцияга катышпаган мамлекет менен түзүлүп жаткан мындай келишим аталган жоболорду камтышы үчүн болгон аракетин жумшоого тийиш.
2. Мындай жоболор жок болсо, аймак өткөрүп берилип жаткан же башка жолдор менен аймакка ээ болуп жаткан Макулдашып жаткан мамлекет ушундай өткөрүп берүүнүн же алуунун натыйжасында апатрид болуп калышы ыктымал болгон адамдарга өз жарандыгын берет.

11-берене

Макулдашып жаткан мамлекеттер алтынчы ратификациялоочу грамотаны же кошулуу жөнүндө грамотаны сактоого өткөргөндөн кийин мүмкүн болушунча аз убакыттын ичинде Бириккен Улуттар Уюмунун алкагында ушул Конвенциянын негизинде кандайдыр бир артыкчылыктарды талап кылган адамдар өз талаптарын кароо жана ушул талаптарды тиешелүү бийлик органдарына берүүдө аларга жардам көрсөтүү тууралуу өтүнүчтөрү менен кайрыла алган мекемени түзүүгө көмөк көрсөтөт.

12-берене

Ушул Конвенциянын 1-беренесинин 1-пунктунун же 4-беренесинин жоболорунда каралгандай, төрөлгөндө, мыйзамдагы жагдайларга ылайык өзүнүн жарандыгын бербеген Макулдашып жаткан мамлекетте жагдайларга карата 1-беренесинин 1-пунктунун же 4-беренесинин жоболору ушул Конвенция күчүнө киргенге чейин төрөлгөн, ошондой эле ал күчүнө киргенден кийин төрөлгөн жактарга карата колдонулат.

1. Ушул Конвенциянын 1-беренесинин 4-пунктунун жоболору күчүнө киргенге чейин төрөлгөн, ошондой эле күчүнө киргенден кийин төрөлгөн адамдарга карата колдонулат.
2. Ушул Конвенциянын 2-беренесинин жоболору ушул Конвенция Макулдашып жаткан мамлекет үчүн күчүнө киргенден кийин ушул мамлекеттин аймагында табылган балдарга гана карата колдонулат.

13-берене

Бул Конвенция жарансыздыкты азайтууга көбүрөөк көмөктөшкөн жана каалагандай Макулдашып жаткан мамлекеттин колдонуудагы же күчүнө кирип жаткан мыйзамдарында камтылган же болбосо эки же андан ашык Макулдашып жаткан мамлекеттердин ортосунда колдонулуп жаткан же күчүнө кире турган каалагандай конвенцияларда, келишимдерде же макулдашууларда камтылган жоболорго тиешеси бар документ катары чечмеленбеши керек.

14-берене

Ушул Конвенцияны түшүндүрүү же колдонуу боюнча Макулдашып жаткан мамлекеттердин ортосунда пайда болгон бардык талаштар, башка жол менен чечилбесе, ушул талаштагы каалаган тараптын талабы боюнча Эл аралык сотко өткөрүлүп берилет.

15-берене

1. Ушул Конвенция эл аралык карым-катыштары үчүн каалаган Макулдашып жаткан мамлекет жоопкерчилик тарткан бардык өз алдынча башкаруусу жок, карамагындагы, колониялык жана башка метрополия болуп саналбаган аймактарга карата колдонулат; ушул берененин 2-пунктунун жоболоруна каршы келбегенине байланыштуу кол коюуда, ратификациялоодо же кошулууда тиешелүү Макулдашып жаткан мамлекет мындай кол коюунун, ратификациялоонун же кошулуунун натыйжасында ушул Конвенция жайыла турган метрополия болуп саналбаган аймакты же метрополия болуп саналбаган аймактарды көрсөтүүгө тийиш.
2. Кандай болсо дагы, сөз жарандык тууралуу болуп жатат, метрополия болуп саналбаган аймак метрополиялык аймак менен бир бүтүн катары саналбайт, ушул аймакка бул Конвенциянын жайылышы үчүн Макулдашып жаткан мамлекеттин же метрополия болуп саналбаган аймактын негизги мыйзамдарына же практикаларына ылайык метрополия болуп саналбаган аймактын алдын ала макулдугу талап кылынганда, бул Макулдашып жаткан мамлекет он эки айлык мөөнөттүн ичинде, аталган Макулдашып жаткан мамлекет тарабынан бул Конвенцияга кол койгон күндөн тартып, метрополия болуп саналбаган аймактын зарыл болгон макулдугун алуу үчүн чараларды көрүүгө тийиш, ал эми мындан макулдук алынгандан кийин, Макулдашып жаткан мамлекет Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысына бул тууралуу кабарлоого милдеттүү болуп

саналат. Бул Конвенция мындай кабарлоодо көрсөтүлгөн аймакта же аймактарда, Башкы катчы ушул кабарлоону алган учурдан тарта колдонулуп баштайт.

3. Ушул берененин 2-пунктунда аталган он эки айлык мөөнөт аяктагандан кийин тиешелүү Макулдашып жаткан мамлекеттер эл аралык карым- катыштары үчүн жооптуу жана аларга карата ушул Конвенцияны жайылтууга макулдугу алынбаган метрополия болуп саналбаган аймактар менен консультация өткөрүүнүн жыйынтыктары жөнүндө Башкы катчыга билдирүүгө тийиш.

16-берене

1. Ушул Конвенция 1961-жылдын 30-августунан 1962-жылдын 31-майын кошуп Бириккен Улуттар Уюмунун борбордук мекемелеринде кол коюу үчүн ачык болот.
2. Бул Конвенция төмөнкүлөрдүн атынан кол коюу үчүн ачык:
 - a) Бириккен Улуттар Уюмунун каалаган мүчө-мамлекеттери;
 - b) келечекте жарансыздыкты жоюу же азайтуу боюнча Бириккен Улуттар Уюмунун Конференцияларына катышууга чакырылган башка өлкөлөр;
 - c) Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясы Конвенцияга кол коюуга же кошулууга чакыруу жөнөткөн каалагандай мамлекет.
3. Бул Конвенция ратификацияланат жана ратификациялоо жөнүндө документтер Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысына сактоого өткөрүлөт.
4. Бул Конвенция ушул берененин 2-пунктунда эскертилген мамлекеттер үчүн кошулуу үчүн ачык болот. Кошулуу Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысына кошулуу жөнүндө актты сактоого өткөрүү жолу менен жүргүзүлөт.

17-берене

1. Кол коюуда, ратификациялоодо же кошулууда каалаган мамлекет Конвенциянын 11, 14 же 15-беренелерине эскертүүлөрдү киргизе алат.
2. Бул Конвенцияга эч кандай башка эскертүүлөрдү киргизүүгө жол берилбейт.

18-берене

1. Бул Конвенция ратификациялоо же кошулуу тууралуу алтынчы документти сактоого өткөрүлгөн күндөн кийин эки жылдан кийин күчүнө кирет.
2. Конвенцияны ратификациялаган же алтынчы ратификациялык грамотаны же кошулуу жөнүндө актты депонирлөөдөн кийин кошулган бардык мамлекеттер үчүн Конвенция тиешелүү мамлекет тарабынан өзүнүн ратификациялоочу грамотасы же кошулуу жөнүндө актты депонирлеген күндөн тартып токсонунчу күнү же бул Конвенция ушул берененин 1-пунктунун жоболоруна ылайык, кыйла акыркы датасына карата күчүнө кирет.

19-берене

1. Каалаган Макулдашып жаткан мамлекет каалаган убакытта Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысынын атына кат жүзүндөгү билдирүү аркылуу ушул Конвенцияны жокко чыгара алат. Мындай жокко чыгаруу тиешелүү Макулдашып жаткан мамлекет үчүн Башкы катчы кабарлоону алган күндөн тартып бир жылдан кийин күчүнө кирет.
2. 15-берененин жоболоруна ылайык ушул Конвенция кайсы бир Макулдашып жаткан мамлекеттин метрополия болуп саналбаган аймагына жайылтылса, бул Мамлекет мындан кийин каалаган убакытта, тиешелүү аймактын макулдугу менен ушул аймакка карата өз алдынча бул Конвенцияны жокко чыгаруу жөнүндө Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысына кабарлай алат. Мындай жокко чыгаруу бардык башка Макулдашып жаткан мамлекеттерге талаптагыдай кабарлоо тууралуу билдирүү жасаган Башкы катчы тарабынан бул кабарлоону алган күндөн тартып бир жылдан кийин күчүнө кирет.

20-берене

1. Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысы Бириккен Улуттар Уюмунун бардык мүчөлөрүнө жана анын мүчөсү болуп саналбаган 16-беренедө аталган мамлекеттерге төмөнкү жагдайлар жөнүндө кабарлайт:
 - а) 16-беренеге ылайык кол коюу, ратификациялоо жана кошулуу тууралуу;

- b) 17-беренеге ылайык эскертүүлөр тууралуу;
- c) 18-беренеге ылайык бул Конвенция күчүнө кирген күн тууралуу;
- d) 19-беренеге ылайык жокко чыгаруулар тууралуу.

2. Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысы алтынчы ратификациялоочу грамотаны же кошулуу жөнүндө грамотаны депонирлөөдөн кечиктирбей, 11-беренеге ылайык анда эскертилген мекемени түзүү тууралуу маселеге Башкы Ассамблеянын көңүлүн бурат.

21-берене

Бул Конвенция күчүнө кирген күнү Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы катчысы тарабынан каттоого алынат.

Жогоруда берилгенди тастыктап, төмөндө кол койгон ыйгарым укуктуу өкүлдөр ушул Конвенцияга кол коюшту.

Бир миң тогуз жүз алтымыш биринчи жылдын отузунчу август күнү Нью-Йоркто бир нускада түзүлдү; англис, испан, кытай, орус жана француз тексттери бирдей аутенттүү болуп саналат, Бириккен Улуттар Уюмунун архивине сактоого өткөрүлдү жана күбөлөндүрүлгөн көчүрмөлөрү Бириккен Улуттар Уюмунун бардык мүчөлөрүнө жана анын мүчөсү болуп саналбаган, ушул Конвенциянын 16-беренесинде аталган мамлекеттерге өткөрүлүп берилди.